

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

6

2022

ročník 74

Cena 40 Kč

Ilustrace: Kristýna Píňhalová

SOUČASNÁ LITERATURA

- Ukrajinská literatura v českých knižních překladech

POMOC KNIHOVEN ČR UKRAJINSKÝM BĚŽENCŮM

- Knihovny Ukrajíně
- Interkulturní knihovnictví v širší praxi – série webinářů
- Ukrajinské dobrovolnice v ústecké knihovně
- Malý tvořivec v ukrajinské verzi
- Zkušenosti v KJM v Brně

Využití nových technologií

Proměny a směřování České literární bibliografie

Knihovny v novém

- Nový depozitář SVK v Ústí nad Labem
- Výstava (re)Vize knihoven 21. století

Příloha „Děckaři děckařům“

(Návrh aktivit pro děti ukrajinských běženců)

Sdílení a pomoc jako přirozená součást knihoven aneb Knihovny Ukrajinjě s. 203-204
 ← Logo projektu *Knihovny Ukrajinjě*, na jehož výsledné podobě se podílel Martin Krčál z MZK

Grafika: Pixabay.com

Ukrajinské dobrovolnice pomáhají běžencům v ústecké knihovně s. 208-209
 ↑ Ředitelka SVKUL Jana Linhartová s ukrajinskými dobrovolnicemi; zleva: Naďa, Jana Linhartová, Oksana

Foto: Veronika Balcarová

Samoobslužný Kiosek Městské knihovny v Praze s. 218-219
 ← Kiosek v Centru Černý Most byl otevřen v březnu 2022

Foto: archiv MKP

(re)Vize knihoven 21. Století – prostor – funkce – příležitost s. 230-231
 Pohled do expozice v prostorách MZK →

Foto: Pavel Němec, MZK

Malý tvořivec v ukrajinské verzi s. 207-208

← ↓ Obálka a z obsahu ukrajinské verze časopisu

Grafika: Klub tvořivých knihovníků SKIP ČR – Andrea Beranová

- Téma – Pomoc knihoven ČR ukrajinským běžencům**
- 203** Sdílení a pomoc jako přirozená součást knihoven aneb *Knihovny Ukrajinjě* | Radka Eismannová
- 205** Interkulturní knihovnictví v širší praxi s nově příchozími z Ukrajiny – série webinářů | Helena Hubatková Selucká
- 207** *Malý tvořivec* v ukrajinské verzi | Alena Volková Balvinová
- 208** Ukrajinské dobrovolnice pomáhají běžencům v ústecké knihovně | Jan Černecký
- 210** Zkušenosti s pomocí ukrajinským uprchlíkům v Knihovně Jiřího Mahena v Brně | Olga Čejková, Jan Ševčík, Pavlína Lišovská
- Využití nových technologií**
- 215** Proměny a směřování České literární bibliografie | Pavla Hartmanová
- 218** Samoobslužný Kiosek Městské knihovny v Praze | Lenka Hanzlíková, Dagmar Pivoňková
- Příloha Děckaři děckařům**
- 220** Jsou mezi námi, ale rozumíme si? | Pavlína Lišovská
- P1** Top 5 tipů na knihy pro děti v ukrajinštině | vybrala Pavlína Lišovská
- P2–P3** Poprvé v knihovně pro děti a mládež | Pavlína Lišovská
- P4** Tipy na aktivity pro děti s odlišným mateřským jazykem | Pavlína Lišovská
- Mediální vzdělávání v knihovněch**
- 221** Nepropadnout se do králičí nory internetu – 4. část | Tereza Lišková
- Audioknižní průvodce 6**
- 224** Napětí a hrůza rozechvívající ušní bubínky | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka
- Události**
- 227** Otevření depozitáře SVK v Kladně | –JaC– Knihovny v novém
- 228** Nový depozitář SVK v Ústí nad Labem | Jan Černecký
- 230** (re)Vize knihoven 21. století – prostor – funkce – příležitost | Lenka Dostálová
- Současná literatura**
- 232** Současná ukrajinská literatura v českých knižních překladech | Tereza Chlaňová, Rita Lyons Kindlerová
- Z Knihovny knihovnické literatury**
- 236** Zajímavé knižní novinky | Vladana Pillerová
- 238** Psalo se jinde | Renáta Salátová
- 239** Ze světa | Roman Giebisch
- 240** Literární výročí červenec | Milan Valden

CONTENTS

- Topic – Czech libraries helping Ukrainian refugees**
- 203** Sharing and assistance as a natural feature of libraries; or, Libraries for Ukraine | *Radka Eismannová*
- 205** Intercultural librarianship in broader practice with new arrivals from Ukraine – webinar series | *Helena Hubatková Selucká*
- 207** *Malý tvořivec* in a Ukrainian version | *Alena Volková Balvinová*
- 208** Ukrainian volunteers helping refugees at Ústí nad Labem Library | *Jan Černecký*
- 210** Experience in helping Ukrainian refugees at the Jiří Mahen Library in Brno | *Olga Čejková, Jan Ševčík, Pavlína Lišovská*
- Utilizing new technologies**
- 215** Changes and new directions in Czech Literary Bibliography | *Pavla Hartmanová*
- 218** Self-service Kiosk of the Municipal Library in Prague | *Lenka Hanzlíková, Dagmar Pivoňková*
- Child specialists to child specialists – supplement**
- 220** They are amongst us, but do we understand each other? | *Pavlína Lišovská*
- P1** Top Five tips for children's books in Ukrainian | selected by *Pavlína Lišovská*
- P2–P3** First time in a library for children and young adults | *Pavlína Lišovská*
- P4** Tips for activities for children with a different mother tongue | *Pavlína Lišovská*
- 221** Media training at libraries Don't fall down the rabbit hole of the internet – Part 4 | *Tereza Lišková*
- 224** Audiobook guide 6 Tension and eardrum-shattering terror | *Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka*
- 227** Events Opening the Central Bohemian Research Library depository in Kladno | –JaC– Libraries afresh
- 228** New Study and Research Library depository in Ústí nad Labem | *Jan Černecký*
- 230** (re)Vision of 21st century libraries – space – function – opportunity | *Lenka Dostálová*
- 232** Contemporary literature Contemporary Ukrainian literature in Czech book translations | *Tereza Chlaňová, Rita Lyons Kindlerová*
- 236** From the library of librarians' literature Interesting new books | *Vladana Pillerová*
- 238** Written elsewhere | *Renáta Salátová*
- 239** From the World | *Roman Giebisch*
- 240** Literary anniversaries July | *Milan Valden*

INHALT

- Thema – Hilfe der Bibliotheken in Tschechien für ukrainische Flüchtlinge**
- 203** Teilen und Hilfe als ein natürlicher Bestandteil der Bibliotheken oder Bibliotheken für Ukraine | *Radka Eismannová*
- 205** Interkulturelle Bibliothekslehre in Praxis mit Neuanrückenden aus der Ukraine – eine Reihe von Webinaren | *Helena Hubatková Selucká*
- 207** *Malý tvořivec* in der ukrainischen Fassung | *Alena Volková Balvinová*
- 208** Ukrainische Freiwillige helfen den Flüchtlingen in der Bibliothek in Ústí nad Labem | *Jan Černecký*
- 210** Erfahrungen mit der Hilfe für ukrainische Flüchtlinge in Jiří Mahen Bibliothek in Brno | *Olga Čejková, Jan Ševčík, Pavlína Lišovská*
- Benutzung der neuen Technologien in Bibliotheken**
- 215** Änderungen und Richtungen der Tschechischen Literaturbibliographie | *Pavla Hartmanová*
- 218** Selbstbedienungskiosk der Stadtbibliothek in Prag | *Lenka Hanzlíková, Dagmar Pivoňková*
- Beilage Kinderbibliothekare für Kinderbibliothekare**
- 220** Sie sind unter uns, aber verstehen wir uns? | *Pavlína Lišovská*
- P1** Top 5 Tipps für Kinderbücher in Ukrainisch | ausgewählt von *Pavlína Lišovská*
- P2–P3** In der Kinderbibliothek zum ersten Mal | *Pavlína Lišovská*
- P4** Tipps für Aktivitäten für Kinder mit anderer Muttersprache | *Pavlína Lišovská*
- Medienausbildung in Bibliotheken**
- 221** Wie in das Kaninchenloch des Internets nie fallen – Teil 4 | *Tereza Lišková*
- Hörbuch Berater 6**
- 224** Anspannung und Schrecken die unsere Ohrentrommel ins Schwingen bringen | *Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka*
- Ereignisse**
- 227** Depot der Mittelböhmischen Bibliothek geöffnet in Kladno | –JaC– Bibliotheken im neuen Mäntel
- 228** Neues Depot der Nordböhmischen Bibliothek in Ústí nad Labem | *Jan Černecký*
- 230** (Re)Vision der Bibliotheken im 21. Jahrhundert – Raum – Funktion – Gelegenheit | *Lenka Dostálová*
- Gegenwartsliteratur**
- 232** Gegenwärtige ukrainische Literatur in tschechischen Übersetzungen | *Tereza Chlaňová, Rita Lyons Kindlerová*
- Aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur**
- 236** Interessante Buchneuheiten | *Vladana Pillerová*
- 238** Es wurde woanders geschrieben | *Renáta Salátová*
- 239** Aus der Welt | *Roman Giebisch*
- 240** Literarische Jahrestage Juli | *Milan Valden*

OD REDAKČNÍHO STOLU

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, po dlouhé době jsem dala narychlo naladit klavír. Vzápětí se u nás doma začala ozývat nejen díla klasiků, ale také (vlastně hlavně) lidové písně Ukrajiny a třeba i její hymna. Klavíristka Sona přijela z Charkova, její dcera s batoletem z Kyjeva. Situace mě přiměla nejen rozumem chápat, ale i spoluzážívat, jak zásadní, důležitá je pro národ v těžkých časech kultura – pro jeho sebeuvědomění, povzbuzení.

Červnový *Čtenář* je věnován zejména Ukrajině. Jednak její literatuře, jednak pomoci knihoven těm, kteří se v důsledku války ocitli v roli běženců. Přehled literárních děl posledních desetiletí přeložených do češtiny odráží pohnutou historii i (ještě předválečnou) současnost, plnou těžkých věcí i odhodlání, autoři v mnohém předvídají vývoj dalších událostí. Přehled toho, co knihovny mohou po přílivu zejména žen a dětí do Čech nabídnout, nápady, zkušenosti a možnosti podpory, to vše najdete v rubrice *Téma*. Z příspěvků je patrné, že se knihovny svým potenciálem, nízkoprahovostí, vstřícností a pohotovostí stávají místy, kde mohou nově přichozí, děti i dospělí, nejen dostat potřebné informace, ale i spočinout, začít překonávat jazykovou bariéru, zapojit se do integračních aktivit a získat psychickou podporu. V článcích se dočtete o možnostech využití již dříve existujících materiálů a služeb (například v roce 2021 vyšlé metodické příručky *Interkulturní knihovnictví*) i o aktivitách přímo reagujících na současné dění (uvedme tematický cyklus webinářů, ukrajinskou verzi *Malého tvořivce* apod.). Konkrétní náměty na aktivity pro děti pak najdete ve středové příloze.

Věříme, že vás zaujmou i ostatní články, například informace o České literární bibliografii, která má sedmdesátiletou tradici a v posledních letech prošla výraznou proměnou, nebo další část cyklu věnovaného mediálnímu vzdělávání, ta se dotýká i ohrožení dětí závislostí na počítačových hrách a sociálních sítích, případně šesté pokračování mapování naší audioknižní produkce, tentokrát věnované napětí a hororům.

V závěru úvodníku si dovoluji ocitovat na s. 209 uvedenou větu paní ředitelky ústecké knihovny Jany Linhartové: *Netěší mě, co se děje ve světě... Těší mě však, co se děje v českých knihovnách, které svým bezprostředním, proaktivním a empatickým přístupem opět dokázaly, jak důležitou a nezastupitelnou roli hrají v moderní demokratické společnosti.*

Pěkné nadcházející letní dny z redakce přeje

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK
PRO KNIHOVNY

6 | 2022 | ročník 74

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hylberová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvem poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojičíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 13. 6. 2022.

Číslo vyšlo 20. 6. 2022.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Pomoc knihoven ČR ukrajinským běžencům

Sdílení a pomoc jako přirozená součást knihoven aneb Knihovny Ukrajiny

Od konce února se objevuje mnoho druhů pomoci Ukrajincům prchajícím před válkou. Vznikají také sdružené weby pomoci. Z dostupných čísel vyplývá, že v druhé polovině dubna bylo v Česku nově nahlášeno kolem 120 000 ukrajinských dětí do 15 let.

Naplnování prvního pilíře Koncepce rozvoje knihoven¹, tedy **Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit**, je v současné době více než aktuální. Knihovny si kladou za cíl být oázou, kde mohou uprchlíci třeba jen tak pobýt, posedět v klidu, být místem setkávání, místem přístupu k informacím. Mnoho knihoven se již od prvních dnů války na Ukrajině aktivně podílí na pomoci, organizuje sbírky, vymýšlí program pro ukrajinské děti.

Právě pro jejich potřeby a potřeby jejich blízkých nabízí web **Ukrajina.knihovny.cz** různé materiály: omalovánky, knížky v ukrajinštině, základní slovníčky či porovnání české abecedy a ukrajinské cyrilice. Tyto materiály jsou strukturovány tak, aby je mohly využít knihovny i školská zařízení – jak jsou předkládány nebo upravením pro konkrétní účely. Jako příklad uvedme Krajskou vědeckou knihovnu Liberec, která ve spolupráci s ADRA připravila program k českým Velikonočům s využitím výukových materiálů, slovníčku atd.

Významnou částí spolupráce se staly také tzv. **Záznamy o aktivitě pomoci pro Ukrajince**, jež jsou ke stažení v části **Inspirace**. **Knihovny se zde podělují o své konkrétní zkušenosti**. V této části tak najdete mezi jinými zprávy o kurzu korálkování v Městské knihovně Břeclav či adaptačním dětském klubu v Městské knihovně v Lounech. Kurzy češtiny pro cizince pořádá Městská knihovna Blansko, která se inspirovala ve Vsetíně, přidává i své tipy na nábor nových lektorů či propojení na Krajská centra pro cizince. Výborné postřehy k učení češtiny doplňují pracovníci z Městské knihovny Sedlčany. Knihovny také nabízejí členství zdarma. Rovněž často nabízejí pomoc uprchlíkům s orientací v různých oblastech (kontaktování úřadu práce, shánění volných míst ve školách aj.). Pro další doptání či **propojení vašich knihoven** slouží kontakt přímo v souboru na osobu, která může zodpovědět vaše další dotazy.

I web **Ukrajina.knihovny.cz** se vyvíjí podle potřeb. Nápad pana Lukáše Dlapy, ředitele Městské knihovny Blansko, aby se **na jednom místě shromažďovaly materiály pro práci s ukrajinskými dětmi**, prolétl komunitou knihovníků s pozitivní odezvou. A ještě v letu jej zachytili Lenka Hanzlíková z Městské knihovny v Praze a Martin Krčál, vedoucí vývojového týmu centrálního portálu **Knihovny.cz**² Moravské zemské knihovny v Brně. Během několika hodin tak získal **projekt Knihovny Ukrajiny** konkrétní podobu na adrese **Ukrajina.knihovny.cz**³.

Na počátku to mělo být místo, kde se budou shromažďovat materiály, jež mohou knihovníci využít pro ukrajinské děti. Dostávají se k nám zajímavé tipy, které třídíme a postupně uveřejňujeme a aktualizujeme. Parametrem pro sdílené informace je, že jsou dostupné zdarma, vhodné pro děti a politicky neutrální.

¹ <https://koncepce.knihovna.cz/>

² <https://www.knihovny.cz/>

³ <https://ukrajina.knihovny.cz/>

Z našich otevřených debat vyplynulo, že na paměti bychom měli mít také české čtenáře a návštěvníky. Knihovny věnují neméně své energie právě jim a nepolevují v pořádání akcí. Na mnoha místech se daří propojovat a aktivně zapojit české a ukrajinské návštěvníky. V tomto ohledu je vzácnou také již dříve publikovaná brožura Knihovnického institutu *Interkulturní knihovnictví* o oblasti zabývající se **poskytováním knihovnických služeb v kulturně a jazykově různorodé společnosti**. Jádrem oblasti je podpora nově příchozích, ale v nejširším slova smyslu jde o služby pro všechny obyvatele kulturně a jazykově rozmanitého světa. Tyto i další materiály a odkazy primárně zaměřené na knihovníky jsme proto také do webu zahrnuli, a to v části Další zdroje. Své nezastupitelné místo tu má i Inkluzivní škola⁴ od společnosti Meta, sdílení zkušeností v rámci Co dokáže knihovna?⁵ či materiály Národního pedagogického institutu.

Naleznete tu weby sdružené pomoci a také tipy, jak pomoci dětem zvládat pocity spojené s válkou. **Zdroje ale využijete i při komunikaci s českými dětmi i dospělými**, neboť v současné době mohou propadat pocitům smutku, zmatení či bezmoci opravdu všichni napříč celým spektrem společnosti. Naleznete zde odkaz na materiál od centra Locika.⁶ Plakát dvojjazyčných **20 vzkazů pro lidi, kteří prožívají traumata** můžete vylepit i ve své kanceláři nebo škole či ve zmenšené podobě vložit do peněženky. Je skvělé pomáhat právě tak, jak je v našich silách. I v tom spatřujeme přínos projektu Knihovny Ukrajine. **Knihovny mohou sdílet své zkušenosti, ale i slabá místa**, vzájemně se obohacovat a přicházet na další **nápady, které se hodí právě pro jejich konkrétní situaci**.

Mnoho materiálů vytvořili autoři jako okamžitou reakci na nucený odchod Ukrajinců z jejich rodné země. Mnoho materiálů již existovalo. Ty všechny se snažíme vyhledávat a shromažďovat v sekci Materiály. Můžete je brát jako inspiraci také pro své prostředí. Ke stažení je mnoho pracovních listů, překlady pravidel deskových her, odkazy na hry, omalovánky, pohádky, ukrajinské knížky pro děti, mnohdy rozříděné podle témat (dalo k dispozici ukrajinské nakladatelství Starý lev) či podklady pro výuku češtiny, také ukrajinské učebnice pro 1.–11. třídu, ale i vzdělávací podklady, jako jsou metodické materiály zaměřené na globální rozvojové vzdělávání od ADRA či Ukrajina na školách od Post Bellum.

Sekce Materiály je přeložena do ukrajinštiny pro snadnější využití ukrajinskými koordinátory, kteří v několika knihovnách již začínají být začleňováni do každodenní spolupráce.

Na závěr mi dovolu, abych vás pozvala ke zhlédnutí webu, a těm z vás, kdo již přispíváte nebo plánujete přispět, moc děkujeme.

RADKA EISMANNOVÁ | radka.eismannova@mlp.cz

⁴ <https://inkluzivniskola.cz/faq/>

⁵ <https://codokaze.knihovna.cz/>

⁶ <https://www.detstvibeznasili.cz/novinky/jak-mluvit-s-detmi-o-valce>

Do čísla přispěli

PhDr. Jaroslav Císař – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Olga Čejková** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Jan Černeček** – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem ■ **Mgr. Lenka Dostálová** – Moravská zemská knihovna v Brně ■ **Ing. Radka Eismannová** – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Román Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Lenka Hanzlíková** – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Pavla Hartmanová, Ph.D.** – Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. ■ **Mgr. Helena Hubatková Selucká** – SKIP ČR ■ **Mgr. Tereza Chlaňová, Ph.D.** – Univerzita Karlova ■ **Tereza Lišková** – Nadace Open Society Fund ■ **Mgr. Pavlína Lišovská** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Rita Lyons Kindlerová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR ■ **Bc. Dagmar Pivoňková** – Městská knihovna v Praze ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **Mgr. Jan Ševčík** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Lukáš Vavrečka** – Univerzita Pardubice ■ **RNDr. Alena Volková Balvínová** – SKIP ČR

Interkulturní knihovnictví v širší praxi s nově příchozími z Ukrajiny – série webinářů

Na konci roku 2021 vydala sekce SKIP Bezbariérové knihovny novou metodiku, tentokrát zaměřenou na oblast interkulturního knihovnictví.¹ Metodika v základu vychází z osmi oblastí, které definoval už Standard Handicap Friendly, který sekce používá jako podklad pro hodnocení přístupnosti českých knihoven. Tentokrát je v hledáčku sekce specifická skupina osob, které bychom mohli nazvat „nově příchozími“ nebo také „lidmi s odlišným mateřským jazykem“.

Pro sekci Bezbariérové knihovny bylo tedy zcela přirozeným krokem vnést novou metodiku do praxe českých knihoven, když po začátku válečného konfliktu mezi Ruskem a Ukrajinou začali do Česka přicházet první uprchlíci před válkou a knihovny se staly možnými centry pro získávání aktuálních informací i vzdělávacím prostorem.

Členky sekce vyvolaly diskuzi a díky podpoře Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) vznikl cyklus online webinářů s názvem *Role knihoven v integraci nově příchozích z Ukrajiny*. Jeho cílem je vzájemně se inspirovat, hledat podporu, zázemí i informace o praktických náležitostech souvisejících s nově příchozími z Ukrajiny (např. jak postupovat při registraci do knihovny, získat fond v ukrajinštině, jaké typy akcí připravovat, jak moci z dobrovolníků z řad Ukrajinců udělat zaměstnance knihovny, připravit kurzy češtiny pro cizince v knihovnách, kde získat podpůrné metodické materiály apod.).

Celý cyklus webinářů se vhodně doplňoval s informacemi na portále <https://ukrajina.knihovny.cz/>, kde najdete kvalitní a ověřené zdroje pro práci s ukrajinskými dětmi i příklady praxe českých knihoven, včetně jejich dalších zkušeností s aktivitami.

Webináře probíhají každých 14 dní a vznikají z podpory SKIP, Sdružení knihoven ČR, Národní knihovny ČR, Knihovny Jiřího Mahena v Brně a Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem. Webináře se nahrávají a jejich záznam je dostupný na YouTube kanálu SKIP.²

První webinář byl vzhledem do problematiky nově příchozích z Ukrajiny. O své první zkušenosti s nově příchozími se podělily knihovnice několika knihoven, a shrnuly tak pestrou paletu přístupů a směrů, kterými se knihovny mohou vydat (od ubytování ve služebních bytech přes jazykové kurzy, dobrovolnictví a kontakt s komunitou až po zapojení do projektu *Bookstart – S knížkou do života*). O své praktické zkušenosti se podělily kolegyně ze Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, Krajské knihovny v Pardubicích, Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně, Městské knihovny v Praze, Městské knihovny v Lounech. Krátkými příspěvky na ně navázali odborníci, kteří se věnují tématu z jiných úhlů pohledu: Jana Zapletalová (psychologický pohled na život uprchlíků), Kateřina Valachová (Lex Ukrajina – změny ve školství v souvislosti s nově příchozími), Jan Karmazín a Ondřej Muravecký (otázky k nově příchozím v kontextu

¹ NEKOLOVÁ, Kateřina a Tereza GARAMSZEGI. *Interkulturní knihovnictví*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna ČR, 2021. 27 s. ISBN 978-80-7050-755-1 (tištěná verze) a 978-80-7050-756-8 (e-verze). E-verze dostupná z: https://ipk.nkp.cz/docs/interkulturni_knihovnictvi/Interkulturni%20knihovnictvi%20-%20brozura%20final.pdf.

² YouTube kanál SKIP. SKIP. Aktualizováno 2022-04-16 [cit. 2022-04-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLXPdxTclz4Ukr3Y0zrukVKyZ4tsRpoCG1>.

Úřadu práce), Martin Krčál (představení portálu *Ukrajina.knihovny.cz*) a Kateřina Nekolová (představení brožury sekce Bezbariérové knihovny – Interkulturní knihovnictví). Všichni lektori dostali pak delší prostor při dalších webinářích cyklu.

Další webinář s podnázvem *Jazyk* se věnoval velmi aktuálním otázkám, které souvisejí s přípravou a realizací výuky češtiny pro cizince. Příspěvek představila Kristýna Horáčková z Centra pro integraci cizinců. Kromě obecného úvodu o rozdílu mezi ukrajinštinou a češtinou se věnovala i praktickým příkladům, jak s výukou v knihovně začít, čeho se vyvarovat a kde získat vhodné učebnice či jaké využívat online zdroje pro práci s nově příchozími. Téma bylo hodně zaměřené na dospělé; příspěvek o kurzech pro děti se připravuje, ale s předstihem můžete shlédnout dostupné video k tématu od Zuzany Janouškové ze společnosti META³.

Příspěvek doplnilo vystoupení Iryny Zahladko, překladatelky a spisovatelky, která pochází z Ukrajiny, ale od roku 2019 žije v Praze. Představila účastníkům srovnání ukrajinštiny a češtiny nejen z gramatické, ale i literární stránky, ale i pohled na komunitu nově příchozích a své vlastní zkušenosti při příchodu do Česka. Účastníci webináře se jí mohli přímo ptát na oblasti, které je zajímaly, např. jaká je role knihoven na Ukrajině, zda je rozdíl mezi českými a ukrajinskými dětmi apod.

Třetí webinář nesl podtitul *Čtenáři v knihovnách*. Jeho první část byla vyhrazena diskuzi a sdílení zkušeností, jak se v knihovně připravit na setkání s nově příchozími (od úvodních informací o službách na webu knihovny přes registraci do knihovny, nabídku fondu, doplnění interiéru knihovny, přípravu vzdělávacích programů až po propagaci a spolupráci s dalšími institucemi). Tato část webináře se nenahrávala, ale na stránkách sekce Bezbariérové knihovny je k dispozici zápis nejdůležitějších bodů prezentace. Na téma navázala Jana Zapletalová, která účastníkům přiblížila vznik traumatu, faktory zvládnutí traumatických událostí, možnosti vyrovnání se s traumatickými zážitky a specifika válečného konfliktu, abychom lépe pochopili, co prožívají ti, kteří prchají před válkou.

Další webináře jsou věnovány tématům ruské propagandy a boji s dezinformacemi, sdílení zkušeností z programu knihoven pro děti a mládež, řešení zaměstnávání nově příchozích v knihovnách, přiblížení ukrajinské literatury pro děti a mládež a pro dospělé, výběru knih pro práci s emocemi a představení tipů na jazykové kurzy češtiny pro děti, jejichž mateřským jazykem není čeština. Záznamy z webinářů jsou k dispozici na YouTube kanálu SKIP.

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ | 110829@mail.muni.cz

³ JANOUŠKOVÁ, Zuzana: Videoseminář: úvod do výuky češtiny nově příchozích žáků z Ukrajiny. Meta. 2022-04-04. [cit. 2022-04-27] Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=6JED7ibyVFc&t=80s>.

INZERCE

audiolibrix

audiolibrix.com |

Audiolibrix je jedním z největších digitálních distributorů audioknih, který provozuje stejnojmenný e-shop s možností výhodného předplatného audioknih a propracovaným věrnostním programem. Již od roku 2014 provádí Velký audioknižní průzkum, mapující český audioknižní trh (viz *Čtenář*, č. 5, 2022, s. 171–173).

www.audiolibrix.com

Malý tvořivec v ukrajinské verzi

Na začátku března 2022 mne oslovila kolegyně Linda Jansová s nápadem, jak bychom mohly jako knihovnice pomoci ukrajinským dětem – vytvořit dvojjazyčné číslo časopisu *Malý tvořivec*. Klub tvořivých knihovníků podle rčení „Kdo rychle dává, dvakrát dává...“ tedy připravil ukrajinský překlad již vyšlého posledního českého čísla Podzim 2021. K 1. 6. 2022 by pak měly souběžně vyjít jak česká, tak ukrajinská verze časopisu.

V první fázi jsme zavrhy dvojjazyčné číslo z toho důvodu, že stávající úkoly byly obsahově dost natěsnané a texty ve dvou jazycích by se na stránky už nevešly. Při přípravě dalšího čísla již můžeme při vymýšlení autorských listů počítat s dostatečným místem na dvojjazyčné texty. Je nám jasné, že různé kvízy, omalovánky, vystřihovánky, oblékačky, skládačky, labyrinty aj. mohou ukrajinské předškolní děti nebo děti z nižších školních tříd zabavit a pomohou jim tak zapomenout na hrůzy a strasti, které zažily doma na Ukrajině nebo na cestě do bezpečí.

JAK TO VŠECHNO PROBĚHLO?

Z uvedeného podzimního čísla jsem „vypreparovala“ všechny české texty do zvláštního souboru, včetně přepisu textů, které jsou přímo zakomponované v obrázcích, texty jsem přeložila za pomoci Google překladače, aby je pak nějaký roditel mluví, který umí česky, opravil do správné ukrajinštiny. Je otázka, zda jsem zvolila správný postup, zda by roditel mluví neměl jednodušší rovnou české texty překládat.

Snažila jsem se marně sehnat překladatele. Všichni byli v této době zaneprázdnění. Pomáhali, kde bylo třeba, s asistencí uprchlíkům. Obrátila jsem se na pana ředitele Slovanské knihovny Lukáše Babku, ale i jeho podřízení znalí ukrajinštiny byli velice zaneprázdnění. Velice mne však povzbudila jeho odpověď, že v každém případě nám překlad zajistí. Nakonec se ho ujala Anastázie Lukáčová, za což jí moc děkuji. Překlad jsem obdržela naštěstí brzy. České texty úkolů a kvízů jsem nahradila ukrajinskými. S převedením pexesa do ukrajinštiny pomohla sama jeho autorka, Ivana Bičanová, v grafickém editoru, v němž české pexeso vytvářela. Veršované části byly přeloženy jen volně, protože Slovanská knihovna nemá překladatelku básnířku. Ale to nic neubralo na kvalitě kvízů. Časopis byl v podstatě zredukován pouze o jednu křížovku, protože ukrajinská slova nedávala smysluplnou tajenku.

S umístěním ukrajinských textů do ostatních obrázků pomohla Andrea Beranová a vše zpracovala graficky do finální verze. Hotové ukrajinské číslo časopisu má osmnáct stran tvořivých úkolů a kvízů. Stačí pouze černobílý tisk či kopie a zajistit pro děti pastelky.

PROPAGACE

Pro propagaci hotového ukrajinského čísla a odkazu na jeho umístění na webu Klubu tvořivých knihovníků SKIP, odkud se dá číslo volně stáhnout ve formátu pdf (МАЛЕНЬКИЙ ТВОРЕЦЬ, Осінь 2021, Робочі листи для дітей в бібліотеках; https://www.skipcr.cz/sites/default/files/org/klub-tvorivych-knihovniku/maly-tvorivec/maly_tvorivec_2021_podzim_ukrajinsky.pdf), jsme s Lindou Jansovou využily všechny možné cesty: elektronické konference, mailové adresy a různé portály. Informace tak byla dostupná pro potřeby všech knihoven, škol a školských zařízení i dalších volnočasových zařízení jak v České, tak i Slovenské republice.

Vytištěné časopisy s kvízy se např. dostaly do Krabic od srdce na pomoc ukrajinským dětem v rámci projektu Diakonie Českobratrské církve evangelické a TV Nova. Díky mým osobním

kontaktům se odkazy na ukrajinské číslo i vytištěné časopisy dostaly též do Krajského asistenčního centra pomoci Ukrajině v Kongresovém centru na Praze 4. Jedna ukrajinská maminka, dočasně přebývající u mého bratra, poslala přeložené číslo *Malého tvořivce* ve formátu pdf přímo na Ukrajinu přes WhatsApp. Doufám, že následným přeposláním se možnost využití rozšíří i dál.

V současné době se pokouším kontaktovat i organizaci Člověk v tísni, ale protože se tato humanitární organizace soustřeďuje spíše na větší humanitární projekty na Ukrajině, o výsledku mé snahy nemám zatím informace. Všem, kteří se byť sebemenší pomocí podíleli na vzniku ukrajinského čísla, moc a moc děkuji.

ALENA VOLKOVÁ BALVÍNOVÁ | volkovabalvinova@gmail.com
předsedkyně Klubu tvořivých knihovníků

Pozn.: Další čísla pouze v české verzi naleznete na adrese
<https://www.skipcr.cz/odborne-organy/kluby/klub-tvorivych-knihovniku/maly-tvorivec>.

Téma

Pomoc knihoven ČR ukrajinským běžencům

Ukrajinské dobrovolnice pomáhají běžencům v ústecké knihovně

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem (SVKUL) se dlouhodobě snaží pracovat s komunitou cizinců v místě svého působení. V reakci na ruskou agresi na Ukrajině knihovna poskytla azyl dvěma běženkyním z Charkova, s jejichž pomocí začala připravovat nabídku kulturních a vzdělávacích aktivit pro další válečné uprchlíky.

SVKUL dlouhodobě pracuje na tom, aby její služby a aktivity byly dostupné co nejširšímu okruhu uživatelů, mezi něž patří i cizinci. V knihovně funguje Oddělení cizojazyčné literatury, jež čtenářům nabízí beletrii, naučnou literaturu a periodika v různých jazycích. Kromě angličtiny, která ve fondu oddělení zatím převládá, zde jsou publikace v němčině, ruštině, ukrajinštině nebo vietnamštině. Zároveň knihovna dlouhodobě spolupracuje s organizací Diakonie, pod jejíž záštitou zde pravidelně probíhají konverzace v češtině pro cizince a nejrůznější osvětové akce, jejichž cílem je pomoci integraci cizinců v Ústeckém kraji.

Po vypuknutí válečného konfliktu na Ukrajině začala krajská knihovna přemýšlet o možnostech pomoci jak samotné zasažené zemi, tak lidem, kteří ji museli opustit. Stejně jako mnohé další knihovny napříč celou Českou republikou začala i SVKUL bedlivě sledovat informace o aktuálním vývoji situace a připravovat informační materiály pro ukrajinské uprchlíky a pro Čechy, kteří chtějí nějakým způsobem pomoci.

Ve chvíli, kdy do Ústí nad Labem začali přicházet první Ukrajinci prchající před válkou, dohodla se knihovna se svým zřizovatelem, Ústeckým krajem, a poskytla ve svých hostinských pokojích dočasné ubytování dvěma uprchlicím z oblasti Charkova. Oksana a Nadja, jež našly azyl díky ústecké knihovně, se okamžitě po svém příjezdu do České republiky začaly jako dobrovolnice zapojovat do pomoci dalším běžencům. V současné době jsou úzce navázány na několik uprchlických komunit, které v Ústí nad Labem v nedávné době vznikly. Oksana s Nadjou v knihovně pomáhají především s prolomením jazykové bariéry a s koordinací jednotlivých aktivit a služeb, které v reakci na vzniklou situaci začala knihovna nabízet. Knihovna zároveň podnikla veškeré

Foto: Veronika Balcarová

Běženkyně z Ukrajiny v polytechnických dílnách SVKUL

kroky k tomu, aby obě ukrajinské dámy mohla alespoň dočasně zaměstnat na pozici programových pracovníků a koordinátorek služeb pro cizince.

Z hlediska samotných služeb pro uprchlíky je tak úplným základem, který ústecká knihovna nabízí, bezplatný přístup k internetu a dalším informačním zdrojům a prostor pro odpočinek a setkávání. Kromě výpůjčních oddělení a studoven mohou noví ukrajinští čtenáři využívat i polytechnické dílny, herny, klubovny a další prostory, jimiž knihovna disponuje.

Samostatnou kapitolou pak je neustále se rozrůstající nabídka kulturních, komunitních a vzdělávacích akcí, které knihovna začala pro tuto cílovou skupinu připravovat. V současné době mohou ukrajinští uprchlíci v knihovně navštěvovat konverzace v češtině, které pravidelně probíhají pod vedením našich knihovníků a dobrovolníků. Ve spolupráci s Centrem pro integraci cizinců Ústeckého kraje jsme od května spustili několik kurzů češtiny vedených profesionálními lektory. Na rozdíl od zmiňovaných konverzací, jež mají spíše neformální charakter, se u těchto kurzů od účastníků vyžaduje pravidelná docházka. Jedná se totiž o ucelené a uzavřené kurzy, u nichž je pevně stanoven maximální počet účastníků a přesný vzdělávací plán, vysvětluje ředitelka SVKUL Jana Linhartová.

Kromě výuky češtiny mohou ukrajinští běženci v knihovně navštěvovat například kreativní dílny, kde si osvojí nejrůznější výtvarné techniky, nebo hudební setkání, kde mají možnost zahrát si na kytaru, bicí soupravu, klávesy a malé hudební nástroje. Některé z příchozích rodin se již zapojily i do aktivit, které zde pravidelně probíhají v rámci projektu BOOKSTART. V současné době navíc knihovna připravuje pro uprchlíky edukační balíčky a pracuje na tvorbě nové knížky v ukrajinštině, která příchozím dětem představí Ústecký kraj.

Na realizaci zmiňovaných aktivit krajská knihovna není sama, kromě svého zřizovatele a zmiňovaného Centra pro integraci cizinců spolupracuje například s Krajským asistenčním centrem pomoci Ukrajině nebo s Dobrovolnickým centrem. *Obrovské díky patří především mým kolegům, knihovníkům a knihovnicím, kteří stejně jako v případě pandemie koronaviru pohotově zareagovali na aktuální dění a během krátkého času dokázali služby naší knihovny přizpůsobit nové ne-standardní situaci. Netěší mě, co se děje ve světě, protože každá válka s sebou přináší jen bolest a zbytečné utrpení nevinných lidí. Těší mě však, co se děje v českých knihovnách, které svým bezprostředním, proaktivním a empatickým přístupem opět dokázaly, jak důležitou a nezastupitelnou roli hrají v moderní demokratické společnosti,* zakončuje Jana Linhartová.

JAN ČERNECKÝ | cernecky@svkul.cz

Zkušenosti s pomocí ukrajinským uprchlíkům v Knihovně Jiřího Mahena v Brně

Dvacátý čtvrtý únor 2022 se zapsal do dějin jako den, v jehož ranních hodinách začala ruská vojenská invaze na Ukrajinu. Toto datum převrátilo životy milionů Ukrajinců. Zásadně však ovlivňuje také dění v celém zbytku Evropy, neboť především směrem na západ míří válkou vyvolaná migrace. Již dva měsíce po propuknutí konfliktu pozorujeme také v České republice první dopady migrační vlny – se všemi ekonomickými, zdravotními a společenskými konsekvencemi.

Podle údajů Ministerstva vnitra se počet Ukrajinců, kteří v ČR hledají úkryt a bezpečí před válkou, pohybuje již okolo 300 000 lidí¹, a tento počet každý den narůstá. Přítomnost ukrajinských uprchlíků a nutnost jejich postupné integrace se stává tématem lokálních politik i společenských diskusí.² Nárůst uživatelů s válečnou zkušeností je také výzvou pro kulturní instituce, mezi něž patří knihovny. Knihovna Jiřího Mahena v Brně (KJM) se dlouhodobě zabývá tématem integrace a zpřístupňování svých služeb cizincům. V roce 2021 realizovala ve spolupráci s interkulturními pracovníky brněnského magistrátu projekt *Integrační aktivity v KJM*³, který se zaměřoval na představení knihovny a rozšíření nabídky služeb pro obyvatele města s ukrajinským a vietnamským původem. Díky tomuto projektu jsme nabyli řadu zkušeností s oslovováním obou cílových skupin i praxí spadající do oblasti interkulturního knihovnictví. S novými výzvami, se kterými jsme se potýkali v souvislosti s nastavováním služeb pro příchozí uprchlíky, a se zkušenostmi, které jsme získali, se chceme podělit prostřednictvím tohoto textu.

V ČEM JE SITUACE JINÁ A KDE LZE NAVÁZAT NA PŘEDCHOZÍ ZKUŠENOSTI

Téma role knihoven jakožto aktérů integrace, kteří mohou zmírňovat společenské dopady migrace v důsledku nenadálých krizí, je i v českém prostředí dlouho diskutované.⁴ Těsně před vypuknutím konfliktu na Ukrajině vydal Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP)

příručku *Interkulturní knihovnictví*.⁵ Její doporučení pro snižování interkulturních bariér v knihovnách lze shrnout v bodech:

- pravidelná a průběžná analýza potřeb cizinců i příslušníků majority žijících v lokalitě;
- rozvoj dobrovolnictví a zapojení cizinců do realizace aktivit;
- systematické rozšiřování fondu pro uživatele s odlišným mateřským jazykem (OMJ) a kulturní menšiny;
- informační služby a základní poradenství pro nově příchozí;
- rozvoj technického zázemí knihoven (cizojazyčné klávesnice, elektronické slovníky a jazykový software, zvukově izolovaná hovorová kabina s internetem);
- snadná orientace v prostoru knihovny pro uživatele s OMJ – vícejazyčné nápisy, piktogramy;
- vyškolení personálu ve službách pro práci s potenciálními důsledky jazykové bariéry mezi knihovníkem a čtenářem;
- přístupnost webu a e-katalogu knihovny pro uživatele s OMJ (základní informace také v jazycích skupin cizinců žijících v lokalitě, obsahuje odkazy na nejdůležitější veřejné instituce a služby);
- pořádání tzv. interkulturních akcí (besedy, komentované prohlídky knihoven pro cizince, akce podporující setkávání cizinců a Čechů);
- možnost, aby cizinci plnohodnotně navštěvovali i běžné vzdělávací a kulturní akce;
- síťování s dalšími lokálními aktéry integrace (krajská centra pro cizince, městští interkulturní pracovníci, neziskové organizace, školy).

Příručka SKIP je vyvrcholením několikaleté soustavné práce skupiny knihovníků zabývajících se integračními službami v knihovnách. Vznikala v době odlišného společenského kontextu, nepoznamenaného válečným konfliktem na Ukrajině. Aktuální zkušenost však ukazuje, že s prodlužující se délkou pobytu uprchlíků se řada potřeb a metodických postupů popsaných výše dostává do popředí. V něčem se však situace přeci jen odlišuje. Propuknutí válečného konfliktu znamená nečekaný intenzivní impulz, který působí jako chaotický prvek v postupném procesu integrace a rozvíjení metod jejího řízení. Jeho důsledky vykazují značnou nepředvídatelnost a potřeby, které vznikají na straně uprchlíků i přijímající společnosti, zase určitou nahodilost a proměnlivost v čase. Nejen pro jednotlivce nečekaně postižené zkušeností válečné migrace, ale i pro poskytovatele služeb, včetně těch kulturních to představuje zvýšený nárok na rychlé zorientování se v situaci a pohotovou aktualizaci nabídky.

NASTAVOVÁNÍ SLUŽEB PRO UKRAJINSKÉ UPRCHLÍKY V KJM

O KJM je známo, že se jedná o druhou největší městskou veřejnou knihovnu v ČR. Pro její provoz je typické členění na Ústřední knihovnu, která nabízí rozšířené knihovnické, informační a metodické služby a kde sídlí vedení instituce, a na síť více než 30 poboček, umístěných ve většině městských částí Brna. Tyto pobočky vedle půjčovny knih často přebírají funkci lokálního komunitního centra.

S informacemi o náhlém vypuknutí konfliktu na Ukrajině a příchodem prvních uprchlíků, který následoval v řádu dní, se napříč týmem knihovny vzedmula velká ochota a motivace pomoci. Počátky byly značně živelné a reagovaly ad hoc na nastalé situace. Avšak již v té době bylo jasné, že pro orientaci ve složitě a neustále se měnící situaci budeme nuceni se zaměřit na důkladné poznání potřeb nové cílové skupiny a prozkoumat také možnosti a nabídku našich

¹ DOLEŽŠÍ, Milan a JIŘÍ KORDÍK. Vnitro už vydalo přes 300 000 víz pro lidi prchající před válkou na Ukrajině. ČT24. 2022. Dostupné také z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3476310-vnitro-uz-vydalo-pres-300-tisic-viz-pro-lidi-prchajici-pred-vaalkou-na-ukrajine>.

² Diskutována jsou témata ekonomická (VÁLOVÁ, Irena. Části hejtmanů vadí nepřizpůsobiví uprchlíci, kritizují zneužívání dávek. *IDNES*. 2022. Dostupné také z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vondrak-ukrajina-uprchlici-vaalka-kuba-grolich-peckova-prolemy.A220422_104243_domaci_klf [cit. 2022-04-23]; MAŇÁK, Vratislav. Pokles životní úrovně zaznamenáme všichni, komentuje Rusnok inflaci. Válka nepomáhá. ČT24. 2022. Dostupné také z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vondrak-ukrajina-uprchlici-vaalka-kuba-grolich-peckova-prolemy.A220422_104243_domaci_klf [cit. 2022-04-23]) nebo třeba bezpečnostní VÁLOVÁ, Irena. Vládní strategie: Príliv Ukrajinců bude mít důsledky pro vnitřní bezpečnost. *Česká Justice*. 2022. Dostupné také z: <https://www.ceska-justice.cz/2022/04/vladni-strategie-priliv-ukrajincu-bude-mit-dusledky-pro-vnitri-bezpecnost/> [cit. 2022-04-23].

³ *Integrace cizinců* [online]. Brno: Knihovna Jiřího Mahena, 2021 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.kjm.cz/integrace-cizincu>.

⁴ Význam kulturní integrace vyzdvihuje také aktuální Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců Ve vzájemném respektu 2022, který je prováděcím strategickým dokumentem platným na národní úrovni – viz VLÁDA ČR. *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců Ve vzájemném respektu 2022*.

2022. Dostupné také z: <https://www.mvcr.cz/migrace/soubor/2022-postup-pri-realizaci-kic-2022-usneseni-vlady-c-40-2022-pdf.aspx>, [cit. 2022-04-23], dále NEKOLOVÁ, Kateřina. Evropské knihovny a uprchlíci. *Migrace online*. 2016. Dostupné také z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/evropske-knihovny-a-uprchlici>, [cit. 2022-04-23].

⁵ NEKOLOVÁ, Kateřina a Tereza GARAMSZEGI. *Interkulturní knihovnictví*. Praha: SKIP, 2022 [cit. 2022-04-23]. Dostupné také z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/evropske-knihovny-a-uprchlici> https://www.skipcr.cz/sites/default/files/documents/2021-12/interkulturni_knihovnictvi_brozura.pdf

jednotlivých provozů. KJM začala hned zkraje války nabízet své pobočky jako místa, kde mohou utečenci najít nejen chvíli klidu a něco ke čtení, ale především radu a pomoc, elektřinu na dobítí mobilu či notebooku a kde jsou k dispozici počítače s internetem i WiFi připojení. Brzy všechny naše provozy nabídky pro ukrajinské uprchlíky registraci zdarma, stejně jako tisk a kopírování dokumentů.⁶

Jako žádoucí se ukázala také koordinovaná spolupráce se zřizovatelem, díky které jsme mohli nabídnout ubytovací kapacitu v bytě pro hosty na jedné z poboček. Pro zřizovatele i ucelení nabídky v rámci městské sítě pomoci jsme pořídili soupis kapacit a služeb dostupných na jednotlivých pobočkách. Tento přehled byl v důsledku užitečný nejen pro zřizovatele, ale také pro nás samotné, umožnil nám totiž získat informace, kde kolegové rozvíjejí zajímavou praxi přenositelnou do jiných provozů.

Vykrytalizovala také potřeba síťování s novými subjekty – pro Dobrovolnické centrum KJM jsme zprostředkovali několik dobrovolnických překladů z a do ukrajinštiny, které jsme mohli nabídnout díky kontaktům na rodilé mluvčí z předchozí spolupráce, pomohli jsme vybavit herními prvky dětský koutek v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině Jihomoravského kraje (KACPU JMK), díky obnovenému kontaktu s Ukrajinskou iniciativou jižní Moravy, která rozšířila své služby o podrobnější migrační poradenství a zřídila v nově získaných prostorách od města denní centrum. Získali jsme možnost zajištění bezplatného tlumočení, díky kterému budeme moci zpřístupnit ukrajinsky mluvícím více akcí. Souběžně se nám podařilo vytvořit také letáky o službách knihovny v ukrajinštině, které jsme roznesli na informační místa organizací nabízejících služby uprchlíkům, a přes interkulturní pracovníci se letáky dostaly také do komunit. Jejich rychlý vývoj nám umožnila existence podkladu s profesionálním překladem informací o službách z loňského roku, který jsme pouze za pomoci překladatelky aktualizovali.

Kromě samotného síťování a navazování spolupráce s externími partnery vyvstala potřeba pracovat na zpřístupnění provozu i v samotné Ústřední knihovně. Vznikly proto komunikační karty⁷ v češtině a ukrajinštině s fonetickým přepisem, obsahující základní fráze pro komunikaci knihovníka s uživatelem, který neovládá češtinu, a popisky v ukrajinštině na nejdůležitějších místech frekventovaných pracovišť. Dále jsme zřídili ukrajinskou část webu se základními informacemi v ukrajinštině, rozcestníkem na jiné důležité stránky, online slovníčkem a volně dostupnými pohádkami v ukrajinštině.⁸

Věnujeme se také doplnění fondu o ukrajinsky a rusky psanou literaturu; při výběru se řídíme doporučeními odborníků, situací na trhu i aktuální poptávkou ze strany čtenářů. Nově nakoupené knihy již procházejí procesem katalogizace a brzy budou nabídnuty čtenářům. Nabídku literatury stále rozšiřujeme a doplňujeme.

Knihovna pro děti a mládež se současně soustřeďuje na spolupráci se školami, ať už s těmi, na nichž probíhá přímo integrace⁹, tak i např. se ZŠ Cacovická, jejíž kapacita byla využita ke zřízení tříd pro ukrajinské žáky ve věku 7–17 let. Dále se orientujeme na mladé. Přípravujeme zapojení ukrajinské mládeže do již fungujících klubů a volnočasových aktivit – angličtina, Manga anime klub či DoUčko, v němž bude hlavním záměrem doučování českého jazyka. Ve spolupráci s neziskovou organizací Nesehnutí a projektem Buddies budeme utvářet síť mezi českými a ukrajinskými dětmi. Pro dospělé pak Hudební knihovna naplánovala relaxační terapeutické workshopy muzikoterapie a dále také připravujeme arteterapeutický workshop. Obě aktivity jsme zvolili s ohledem na minimální nutnost jazykové vybavenosti při participaci. Zapojení však budou také rodilí mluvčí, kteří budou schopni tlumočit instrukce k aktivitám. V Ústřední knihovně

⁶ *Ukrajina* [online]. Brno: Knihovna Jiřího Mahena, 2022 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.kjm.cz/ukrajina>.

⁷ *Komunikační karty* [online]. Brno: Knihovna Jiřího Mahena, 2022 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://www.kjm.cz/data/fotogalerie_2022/komunikacni_karty_ukr_20220404.pdf.

⁸ *Ukrajina* [online]. Brno: Knihovna Jiřího Mahena, 2022 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.kjm.cz/ukrajina>.

⁹ *Seznam určených ZŠ pro poskytování bezplatné jazykové přípravy* [online]. Praha: META, 2022 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/seznam-ZS-poskytujících-bezplatnou-jazykovou-p%C5%99%C3%ADpravu>.

na Koblížně jsou plánovány podobné aktivity. Pro všechny zmíněné aktivity vyrábíme průběžně informační materiály a k distribuci jejich ukrajinských variant využíváme portfolio kontaktů na spolupracující organizace.

ZKUŠENOSTI Z LOKÁLNÍCH PROVOZŮ

S poptávkou na vzdělávací aktivity pro základní školy, které mají mezi žáky děti ukrajinských uprchlíků, se stále více setkávají také pobočky KJM. Vlastní nabídku vytvořily pobočky Medlánky, Bohunice, Židenice, Vinohrady, Maloměřice, Černá Pole, Husovice, Štýřice, další se přidávají. Školám nabízí programy pro různé věkové kategorie zaměřené na český jazyk, rozvoj komunikace, vzájemné kulturní poznávání, vícejazyčná čtení doprovázená společnými výtvarnými aktivitami. Často se nabízí vytvoření programu pro školu na míru podle aktuálně probírané látky. Stále intenzivněji se ale projevuje potřeba zajištění tlumočení na akcích. U starších dětí někteří knihovníci volí jako pomocný komunikační jazyk angličtinu.

PŘÍKLAD POBOČKY HUSOVICE¹⁰

Právě přes vazby na školy a školky se dnes knihovny do bezprostřední pomoci uprchlíkům zapojují nejčastěji, jak můžeme pozorovat napříč republikou. A má to svoji logiku. Jsme jim zvyklí poskytovat podporu při výuce, pořádat pro děti vzdělávací i zábavné akce, a pokud do českých škol začnou přibývat ukrajinské děti, přizpůsobíme se situaci. Musíme. Budu-li vycházet ze svých dosavadních zkušeností coby knihovníka v brněnské čtvrti Husovice, pak toto přizpůsobení znamená práci s dětmi, které jsou často zakřiknuté až melancholické, které se v rámci třídního kolektivu separují a které mají problém s jazykovou bariérou a orientací v novém prostředí. Tyto problémy způsobené válečnými útrapami i novým neznámým prostředím lze samozřejmě považovat za problémy převážně dočasné, nyní se ovšem jedná o hlavní výzvu práce s těmito dětmi.

V případě husovické pobočky se zatím nejvíce osvědčilo zapojovat do akcí co nejvíce aktivit, které české a ukrajinské děti přimějí spolupracovat, porozumět si, mít společné zážitky a uvědomit si svou kulturní blízkost. Mám-li uvést pár příkladů, u mladších dětí je to čtení pohádek, které znají souběžně obě národnosti, a pak společné kreslení v nich vystupujících postav, zvířat nebo odehrávajících se událostí na tabuli, případně hádání, co kdo právě na tabuli nakreslil. Ideální je použít knížku s velkým množstvím obrázků, na kterých si můžeme průběžně ukazovat, jaké jsou české a ukrajinské názvy pro věci, které jsou na obrázcích zachycené. Také se osvědčily hry původně určené na trénování čtení. Např. kartičky zachycující různé věci, rostliny či zvířata, ke kterým mají děti z nastříhaných písmen sestavit správný název. U starších dětí se zase osvědčily akce typu společného zkoušení českých a ukrajinských velikonočních tradic nebo poznávacího orientačního běhu v namíchaných týmech.

Samostatný problém pak představuje jazyková bariéra, kterou teprve u starších žáků řadí angličtina. Tato bariéra je přítomná více na straně dětí než na straně nás knihovníků či učitelského sboru. V našem věku a při našem geografickém kontextu máme naposlouchané i další slovanské jazyky, a tak ukrajinštině částečně rozumíme, zejména pokud není řeč o komplikovaných věcech. Ovšem ukrajinské děti nerozumí nám. Dosud povětšinou vyrůstaly v monojazykovém prostředí nebo prostředí jazykově duálním, zahrnujícím ještě ruštinu. Samozřejmě je skvělé, pokud se ve třídním kolektivu najde ukrajinské či ruské dítě, které pochází z rodiny, která je v České republice již déle usazená, a tak zná jazyk a může působit jako tlumočník. Ale to je příslovečná výjimka. Stejná jako učitel, asistent nebo samotný knihovník, který ukrajinštinu ovládá. Musíme si tedy pomoci, jak umíme. Vhodným nástrojem může být i Google překladač, který dokáže nejen přeložit celé české věty do ukrajinštiny, ale umí je i ukrajinsky nahlas přečíst.

¹⁰ Autorem této části textu je vedoucí pobočky KJM Husovice. Jelikož se jedná o sdílení přímých zkušeností z práce se školními kolektivy, které mají ve třídě integrovány ukrajinské děti s válečnou zkušeností, ponecháváme původní text v ich-formě.

Což sice není nejrychlejší postup, ale vzájemné porozumění většinou zajistí i z hlediska komunikace s dospělými, která již bývá obsahově složitější.

ZÁVĚR

Současná situace na Ukrajině nenechává klidným snad žádného člověka. Emigranti z tohoto státu proudí po tisících do jiných evropských států, usazují se zde a hledají zázemí a oporu v nelehké situaci. Hledají záchytné body, které jim ve zmatečném světě plném nesrozumitelných slov v cizích řečech, nových opatření a nařízeních pomohou se zorientovat. Dá se předpokládat, že ukrajinská emigrace bude dlouhodobá, s dlouhodobými důsledky a české knihovny se budou muset minimálně v oblastech s větším ukrajinským usídlením naučit s novými čtenáři pracovat. Nejde přitom pouze o překonání komunikační bariéry a rozšíření fondů o ukrajinskou a ruskou psanou ukrajinskou literaturu, periodika a doplňkový sortiment. Knihovny dávno nejsou pouze půjčovnami knih, ale plní také úlohu komunitních a informačních center. A je to právě osobní asistence při vyhledávání a zprostředkovávání informací, stejně jako vazby našich knihoven na lokální komunitu a občanskou společnost, na školy, školky a jiné státní či zřizované instituce, které z knihoven dělají nezastupitelné aktéry jak při pomoci ukrajinským uprchlíkům, tak při jejich integraci a odbourávání potenciálních překážek.

OLGA ČEJKOVÁ | projekty@kjm.cz
JAN ŠEVČÍK | husovice@kjm.cz
PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz

O autorech

Mgr. OLGA ČEJKOVÁ působí jako projektová manažerka v KJM. Jedním z témat, kterým se v rámci své odbornosti zabývá, jsou otázky integrace cizinců a interkulturního knihovnictví.

Mgr. JAN ŠEVČÍK působí jako vedoucí pobočky KJM v městské části Brno-Husovice. Jedná se o pobočku, v jejíž blízkosti sídlí jedna z určených škol pro jazykovou přípravu žáků s OMJ, škola se třídami pro ukrajinské děti – ZŠ Cacovicová, a další školy, do jejichž tříd jsou začleněni ukrajinští žáci.

Mgr. PAVLÍNA LIŠOVSKÁ je vedoucí Centra dětského čtenářství při KJM. Ve své praxi se zabývá především pedagogickými aspekty práce s dětským čtenářem.

Co pro vás připravujeme...

- **Téma měsíce:**
 - **Neprofesionální knihovny**
 - **11. valná hromada SKIP ČR**
- **Cyklus o současné literatuře: literatura z Velké Británie**
 - **Novelista Kazuo Ishiguro**
- **Knihovny v novém: MĚK Frýdek Místek**
- **Knihovny v malých obcích: Obecní knihovna Kostelní Lhota**
- **Certifikát Handicap Friendly pro Krajskou knihovnu Fr. Bartoše ve Zlíně**
- **Výzkum: Nehmatatelné kouzlo tištěných knih aneb Proč děti více nečtou e-knihy**
- **PŘÍLOHA pro knihovníky dětských oddělení, tentokrát o odrazu dějinných událostí v literatuře pro děti a mládež a další materiály.**

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli!

Využití nových technologií

Proměny a směřování České literární bibliografie

Oborovou článkovou databází Česká literární bibliografie (ČLB), vytvářenou při Ústavu pro českou literaturu AV ČR, není třeba dlouze představovat. Přesto v posledních letech prošla výraznou proměnou a lze v ní narazit na spoustu novinek, které dozajista stojí za zmínku a ocenění je především její uživateli nejen z řad vědeckých pracovníků a studentů, ale i knihovnické veřejnosti. Cílem změn bylo především usnadnit orientaci v databázi, rozšířit její vyhledávací možnosti a nabídnout nové nástroje k datovému výzkumu.

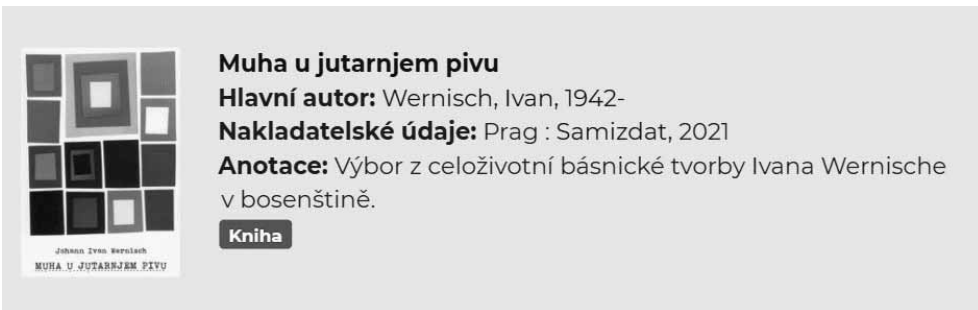
ČLB letos slaví sedmdesát pět let své existence a za tuto dlouhou dobu přirozeně prošla různými změnami norem zpracování, katalogizace, evidence, zpřístupnění i proměnami šíře svého záběru v reakci na technologický vývoj a personální zázemí. O její rozvoj se zasloužilo mnoho významných bibliografů. Připomeňme si alespoň Emanuela Macka, vedoucího bibliografického oddělení v letech 1958–1989 a autora oborové metodiky *Bibliografie české beletrie a literární vědy* (1969), a zkušené autory mnoha personálních a časopiseckých bibliografií jako byli Miroslav Laiske, Aleš Zach, Věra Vladyková, Stanislava Šýkorová nebo František Knopp.

Po celou existenci ČLB je jejím primárním úkolem bibliograficky podchycovat texty související s českou literaturou a kulturou v dobovém

tisku, mapovat odbornou i beletristickou knižní produkci vycházející nejen ve velkých nakladatelstvích, ale i v těch regionálních a exilových či šířenou neoficiální cestou. Její nejstarší záznamy se datují k roku 1771 a ty nejnovější pocházejí z aktuálního denního tisku. Množství záznamů v databázi se díky kontinuálnímu zpracování a rozšiřování o nové soubory dat již pomalu blíží k číslu 2,3 milionu, a lze ji tak označit za jednu z největších svého typu v České republice.

Výzkumná infrastruktura

Za významným posunem kvality služeb, které ČLB nabízí, stojí především to, že v roce 2016 byla zařazena na Cestovní mapu ČR velkých infrastruktur pro výzkum, experimentální vývoj

a inovace.¹ Tuto pozici pak následně obhájila i pro období 2020–2022 a úspěšně prošla i hodnocením posledním pro roky 2023–2029. Díky tomuto zázemí se mohla ČLB nejen personálně rozšířit o tři specializované týmy, ale také posílit své IT zázemí, zintenzivnit komunikaci s potenciálními uživateli jak v tuzemsku, tak v zahraničí, navázat mezinárodní spolupráci s evropskými pracovišti zabývajícími se výzkumem bibliografických dat a být i více publikačně aktivní. Ze zahraničních pracovišť stojí za zaznamenání především dlouholetá spolupráce se sesterským pracovištěm Polské literární bibliografie (Polska Bibliografia Literacka) z Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, jejímž výsledkem je mj. portál LiBRI, který prostřednictvím discovery systému VuFind z jednoho místa zpřístupňuje obsah české a polské literární bibliografie.²

Za zmínku taktéž určitě stojí nové webové³ a facebookové stránky, na kterých je možné získat všechny informace týkající se zejména současných aktivit ČLB, složení týmů, popisu dílčích databází a možností spolupráce. V roce 2020 byl spuštěn nový discovery systém VuFind (v březnu 2022 upgradován na verzi 8.0), umožňující prohlížení všech dílčích databází ČLB z jednoho místa, a to včetně digitalizovaného lístkového katalogu Retrospektivní bibliografie. Pomocí faset a možností ve vylepšeném Pokročilém vyhledávání lze řešeršší dotazy detailně specifikovat. Data se dají exportovat nejen ve formě bibliografických citací ve formátech RefWorks, EndNote či

MARCXML, ale i v podobě celých datových setů přes API rozhraní či přes Statistický a Analytický Modul (SAM)⁴ ve formátu csv, což ocení nejenom výzkumníci v oblasti digital humanities.

Specializované databáze

a) samizdatu

Kromě databáze Retrospektivní bibliografie (do roku 1945) a bibliografie současné (od roku 1945) je od roku 2016 databáze ČLB doplňována i o záznamy samizdatové provenience z let 1948 až 1989. Kromě záznamů ze samizdatových periodik se od roku 2021 analyticky zpracovávají i samizdatové sborníky a knižní publikace. V březnu 2022 tato báze obsahovala již více než 18 000 záznamů. Samizdatový tým intenzivně spolupracuje zejména s knihovnou Libri Prohibiti a využívá ke své práci webovou stránku *Scriptum.cz*. Některé exempláře získává z archivu Československého dokumentačního střediska či ze soukromých sbírek.

b) internetu

V roce 2017 v rámci projektu MŠMT Český literární internet: data, analýzy, výzkum (2017–2021) vznikla databáze literárních a literárněvědných článků z českého literárního internetu. Excerptční základna na konci projektu čítala přes 70 e-zdrojů, přičemž jejich zaměření bylo velmi různorodé, aby maximálně pokrylo šíří diskurzu o literatuře a přidružených tématech v online prostředí. Báze aktuálně obsahuje již přes 50 000 záznamů a pokrývá období od 90. let do současnosti.

Se zpracováním online materiálů pokračujeme i po ukončení projektu. Zaměřili jsme se primárně na textové zdroje s podobnou strukturou, jako mají tištěné tituly. Tím pádem se nemusela významně měnit metoda zpracování, přestože jsou digitální zdroje v určitých parametrech specifické.

Báze obsahuje informace z univerzitních a knihovnických časopisů, z publicistických webů, z přidružených online platforem k tištěným kulturním a literárním časopisům, jako je třeba *H70* či *A2larm*, z periodik literárních spolků (*ČAJ*, *Kruh*), z webů zaměřených na populární literaturu (*Fantasy Planet*) či z online mutací celostátních deníků. Pokud článek obsahuje audio- či videopřílohu, tuto informaci spolu s časovou délkou dokumentu do záznamu též zaznamenáváme. Zdroje jako podcasty, blogy, youtube kanály či televizní a rozhlasové pořady databáze prozatím neobsahuje, ale v budoucnu bychom ji rádi obohatili i o ně.

Abychom zajistili archivaci obsahu vyexcerpovaných článků, v rámci projektu jsme začali spolupracovat s Webarchivem Národní knihovny ČR (NK), digitální knihovnou českého webu. Díky jejich aktivitám v této oblasti obsahuje nyní 61 % našich internetových záznamů kromě linku na online dokument i link na verzi archivní. Pokud odečteme více než 12 500 záznamů z online deníků, jejichž archivní verzi kvůli autorským právům nemůže Webarchiv mimo Referenční centrum v budově NK uveřejňovat, úspěšnost napojení do archivu vzroste na 84,5 %.

Dvakrát do roka strojově kontrolujeme nové sklízň českého webu ve Webarchivu a chybějící archivní linky volně dostupných webů do databáze hromadně doplňujeme. Ostatní linky posíláme do Webarchivu k dodatečné harvestaci, abychom zajistili dostupnost obsahu alespoň z Referenčního centra.

c) překladů české literatury

Čerstvou novinkou je báze překladů české literatury, která byla do rozhraní VuFind implementována v lednu 2022. Vznik databáze byl podpořen z programu Paměť v digitálním věku, který je součástí Strategie AV21. Databáze by mj. měla sloužit jako zdroj informací a dat pro projekt Globální trajektorie české literatury od roku 1945

(2020–2022), který zaštiťuje právě ČLB. Tato báze aktuálně obsahuje takřka 10 000 záznamů. Jejím nejstarším překladem je Hájkova *Kronika česká*, resp. její překlad do němčiny z roku 1596. Práci v bázi ulehčuje možnost vyhledávání podle pole Název originálu v sekci Pokročilé vyhledávání.

Biografický archiv

Nedílnou součástí ČLB je taktéž Biografický archiv vedený od roku 2016 Petrou Večeřovou. V jeho gesci je především správa databáze Českých literárních osobností (CLO), která se průběžně rozšiřuje díky spolupráci s vědci z Oddělení lexikografie a s excerptory dávajícími podněty k opravě autorit, jejich doplnění či založení autorit zcela nových na základě každodenní práce s excerptovanými zdroji. Archiv taktéž spolupracuje s databází AUT, kterou svou činností za posledních šest let obohatil o více než 2000 návrhů nových autorit a oprav. Aktuálně pracuje na vývoji nového rozhraní báze CLO.

Vize a plány

Vize a plány ČLB by se v zásadě daly rozdělit do dvou oblastí. Jedna spočívá v rozvoji dosavadní mezinárodní spolupráce, přípravě databáze pro kvantitativní výzkum (čištění záznamů a doplňování o perzistentní identifikátory) a ve vlastním výzkumu bibliografických dat. Druhá se týká obohacování databáze o nová data a zkvalitňování služeb, jako je navyšování počtu záznamů s proklikem k plnému textu a doplnění dílčích mezer v databázi způsobených proměnami excerptčního záběru v průběhu let. Aktuálně odkaz na plný text obsahuje již více než 110 000 záznamů a doufáme, že se v nejbližší době toto číslo minimálně zdvojnásobí. Linky zatím vedou jak na webové stránky online zdrojů, tak do Webarchivu, Krameria AV ČR či do Digitálního archivu časopisů ÚČL. U odborných článků uvádíme taktéž identifikátor DOI, pakliže je k dispozici.

Tento úvodní článek jen v krátkosti představil vývoj ČLB v posledních letech. Jeho cílem bylo seznámit čtenáře s novinkami, které by při své práci mohli využít. V následujících číslech *Čtenáře* bychom rádi týmy či jejich dílčí výsledky představili podrobněji.

PAVLA HARTMANOVÁ | hartmanova@ucl.cas.cz

¹ Zisk tohoto statusu zavazuje její uživatele k uvedení odkazu na její využití v každé publikaci, kvalifikační práci či jiném výstupu, a to formou: Při vzniku práce [knihy/studie/...] byly využity zdroje výzkumné infrastruktury Česká literární bibliografie – <https://clb.ucl.cas.cz/> (kód ORJ: 90136).

² Vstup do databáze LiBRI z adresy: <https://literarybibliography.eu/>.

³ Nový web byl spuštěn v roce 2020 a je dostupný z adresy: <https://clb.ucl.cas.cz/>. Z ní se dá vstoupit i do databáze samotné.

⁴ Dostupný z adresy: <https://vufind.ucl.cas.cz/SAM?type=AllFields>.

Samoobslužný Kiosek Městské knihovny v Praze

Samoobslužný Kiosek stojí na konci jedné etapy zavádění technologie RFID (Radio Frequency Identification) do služeb Městské knihovny v Praze (MKP). Cílem projektu zahájeného v roce 2019 je nejen zrychlení výpůjčních služeb, ale také rozšíření doby, po kterou jsou služby knihovny dostupné veřejnosti. Obojí se daří zejména díky samoobslužnosti, kterou RFID pohodlně umožňuje.

Pro knížku do Kiosku skoro 24/7

Výhodu, kterou technologie do služeb knihovny přináší, je přístup čtenářů k některým službám knihovny i bez fyzické přítomnosti knihovníka. Běžná praxe směřem na západ od našich hranic, ale v Česku je Kiosek Městské knihovny v Praze první svého druhu.

Jak to funguje? Kiosek je převážně samoobslužná půjčovna knih, to znamená, že knihovníci jsou čtenářům k dispozici na místě fyzicky pouze čtyři hodiny týdně a pomoc knihovníka je převážně dostupná vzdáleně přes Zoom (obrazovka) nebo telefonicky.

Prostor má užitnou plochu 24 m² (výměra celého prostoru je 29 m²), a je tak opravdu hlavně půjčovnou (s jedním křesílkem, stolkem a pár místy k sezení), nikoli plnohodnotnou knihovnou. Volný výběr nabízí něco kolem 1000 titulů a každý pracovní den jsou doplňovány splněné rezervace k vyzvednutí, tedy tituly, které si čtenáři objednali v online katalogu. Samoobslužné zařízení umožňuje kromě půjčování, vrácení a zobrazování informací o výpůjčkách také platbu kartou. Čtenář se do prostoru dostane v otevírací době (po–ne: 9–21 hod.) po načtení čtenářského průkazu čtečkou umístěnou na zárubni vstupních dveří. Čtečka umí číst jak čipy, tak i čárové kódy, a to jak z plastu/papíru, tak i z obrazovky mobilního telefonu. U dveří je umístěna bezpečnostní branka, prostor je sledován kamerami knihovny i obchodního centra. Prostor má wi-fi pokrytí volně přístupnou sítí „Mestska knihovna“. Názornou ukázkou využití Kiosku je možné

zhlédnout v krátkém videu <https://youtu.be/ydZxLu-tbDo>.

Kiosek je umístěn v obchodním centru, konkrétně Centru Černý Most (CČM) v Praze 14. Díky propojení s infrastrukturou centra nabízí bezpečný provoz, kdy CČM zajišťuje např. ostrahu, protipožární zabezpečení a čtenáři v něm najdou i potřebné sociální zázemí (občerstvení, toalety). Proč je Kiosek zrovna v Centru Černý Most? Ze strany knihovny je důvod poměrně prozaický. Plochu obchodní jednotky jí provozovatel obchodního centra nabídl za velmi výhodných podmínek.

Knihovníků netřeba? Ale vůbec ne...

Knihovníci do Kiosku docházejí každý všední den, aby obnovili nabídku, urovnali fond a připravili rezervace k vyzvednutí. Kiosek má však ambice stát se i místem, kde se budou moci návštěvníci CČM setkat s knihami, autory, rukodělnými technikami nebo technologiemi (např. Ozoboty).

Zkušenosti z prvních měsíců provozu Kiosku přibližuje Dagmar Pivoňková z oddělení mobilních služeb MKP: *Většina čtenářů si v Kiosku umí poradit. Ti, kteří jsou na pochybách, se mohou poradit pomocí vzdálené podpory s kolegy z Klientského centra, kteří také v případě, že kamerový obraz ukazuje tápajícího člověka, aktivně do Kiosku vstupují přes obrazovku. Ti čtenáři, kteří mají k technologiím respekt, pak přicházejí v době, kdy jsou v Kiosku přítomni fyzicky knihovníci, ti je se službou seznámí a provedou. Pokud ke vzájemnému porozumění*

Foto: archiv MKP

nedojde, je vždy možné využít služby dvou kamenných poboček (Hloubětín a Rajska zahrada), které MKP v Praze 14 provozuje. Jsme rádi, že Kiosek s nadšením objevují nejen naši čtenáři, ale i ti, kteří knihovnu do té doby nepoužívali. Dostupná statistická data ukazují, že v průměru navštíví Kiosek asi 15 uživatelů za den a více ho používají (zatím?) k vrácení výpůjček. Nejčastější věcí, kterou je třeba řešit, jsou „vrácené“ knihy. Tedy takové, které čtenář sice vrátil do regálu, ale neodepsal si je z čtenářského účtu. Opomenutí je napraveno tím, že si knihu buď někdo půjčí, nebo ji knihovník standardně vrátí při následující kontrole Kiosku.

Těšíme se, že Kiosek také vyzkoušíte. A že zatím nemáte čtenářský průkaz Městské knihovny v Praze? Nevadí, zapište se online. E-zápis (<https://www.mlp.cz/cz/napoveda/jak-se-stat-ctenarem/e-zapis/>) umožňuje kompletní registraci čtenáře online, včetně ověření totožnosti. Čtenářský průkaz si pak snadno vygenerujete ve čtenářském účtu. Výhoda virtuálního průkazu je, že ho máte vždy po ruce. Třeba v mobilu.

LENKA HANZLÍKOVÁ

| lenka.hanzlikova@mlp.cz

DAGMAR PIVOŇKOVÁ

| dagmar.pivonkova@mlp.cz

Kiosek — základní údaje

adresa: Chlumecká 765/6, Praha 14
(Centrum Černý Most, 3. podlaží)
otevírací doba: Po–Ne 9–21 hodin

asistence knihovníka:

- osobně (Po 13–17 hodin);
- online (Po–Pá 9–20 hodin, So 13–18 hodin);
- telefonicky na čísle 222 113 555
(Po–Pá 9–20 hodin, So 13–18 hodin)

nabídka fondu: 1000 svazků
architektonický návrh: monom works, s. r. o.
realizace: Kweku, s. r. o.
celkové náklady: 2 171 000 Kč
(projekt, stavba, interiér)

Jsou mezi námi, ale rozumíme si?

Celé číslo, které právě držíte v rukou, je určitým odrazem toho, jak se knihovny snaží nabídnout pomocnou ruku nově příchozím z Ukrajiny v jejich nelehké životní situaci a poskytnout jim záchranné body při překonávání adaptačních potíží v novém prostředí. Zorientovat se v novém prostředí je téměř vždy nelehký úkol, tím spíše, že ti, kteří v současné době přicházejí, na tuto situaci nebyli předem připraveni.

Příklady toho, co knihovny v této době dokázaly a o čem jste měli možnost si zde přečíst, jsou ukázkou, že se dovedou rychle adaptovat na nově vznikající situace a pružně reagovat na poptávku ze strany uživatelů. I my v dětských knihovnách jsme se již s ukrajinskými dětskými uprchlíky setkali. Možná přišli na lekci se třídami, kam jsou nově přiřazeni za účelem vzdělávání, možná k nám přišli s rodinami s prosbou o pomoc či informace či s novými českými kamarády omrknout jejich oblíbené místo.

Knihovny ze všech možných zdrojů získávaly a získávají pomůcky a materiály, jež mohou poskytovat ukrajinským občanům a které lze využít při procvičování českého jazyka. V příloze tohoto čísla tomu nebude jinak. Příloha Děckaři děckařům se tentokrát zaměřuje rovněž na Ukrajinu a možnosti, jak pomoci jejich dětem v případě, že přijdou do knihovny.

Na první straně přílohy najdete pět tipů na knihy v ukrajinštině, jež doporučujeme dokoupit do fondu knihoven – jsou určeny pro děti školkového věku a z prvního stupně základních škol. Najdete tam tematickou všehochoť – básně, pohádky, příběhy s přesahem i naučnou literaturu – všechny do jednoho ale vynikají společným rysem, jímž jsou nádherné ilustrace.

Na středové dvoustraně najdete infokartu s drobnými úkoly na téma Poprvé v knihovně pro děti a mládež. Karta je navržena tak, aby byla co nejuniverzálnější a aby byla dostatečně inspirativní pro další vlastní tvorbu takových karet. Celá je v českém jazyce, který je foneticky přepsán do azbuky, aby ukrajinské děti věděly, jak tato nová česká slova mají vyslovovat, a pro jistotu je připojen i ukrajinský překlad.

Na poslední straně najdete inspiraci na tři aktivity, které můžete použít při procvičování českého jazyka s ukrajinskými dětmi, ale i dospělými (i když na ně možná budou až moc hravé). V kvartetu procvičíte základní zdvořilostní rozhovor, v Bingo košíku si vyzkoušíte práci s vazbou 4. pádu a v upravené hře Activity pak práci se slovesy. Ke každé hře máte připojenou ukázkou, jak by mohl vypadat herní prvek (zápisová kartička, kvarteto či losovací žeton), zbývající kartičky či herní desky bude třeba dotvořit vlastními silami. Věřím však, že i tento drobný nápad vás bude inspirovat k dalšímu tvoření.

Přeji vám všem hodně sil při práci s nově příchozími, ať je interakce s nimi obohacující pro všechny strany a pomůže nám všem upevnit nejen dobré společenské hodnoty, ale také vědomí, že na problémy je fajn nebýt sám.

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz

TOP 5 tipů na knihy pro děti v ukrajinštině

Přijměte prosím dnešní tipy jako podněty k dokoupení literatury pro děti v ukrajinském jazyce do knihovního fondu. Tentokrát se jedná o několik vybraných tipů pro mladší školní děti, najdete tu snad vše – od veršů k pohádkám a příběhům.

Zdroj obálky:
<https://chytomo.com/book/khto-zrobyt-snih-audioversia/>

PROCHAS'KO, Mar'jana a Taras PROCHAS'KO Chto zrobyt' snih

Кто сделает снег (Kdo nám z nebe sype sních).

L'viv: Vydavnyctvo Staroho Leva, 2013. 69 s. ISBN 978-617-679-027-3

Půvabný, bohatě ilustrovaný příběh o krtčí rodině, která má 13 mládat. Nejmladší rozverná krtčí dvojčata objevují svět a jednoho dne se jedno z nich ztratí... Kniha plná laskavosti, o rodinné radosti i strastech, o přátelství a dětech, které poznávají svět.

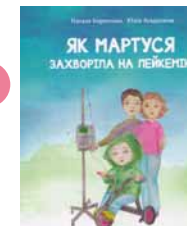
Kniha se v roce 2014 dostala do katalogu White Ravens.

BORYSENKO, Natalja Jak Martusja zachvorila na lejkemiju

Як Мартуся захворіла на лейкемію (Jak Martusja onemocněla leukémií).

Literaturno-chudožnje vydannja. Černivci: Čorní vıvci, 2018. 28 s. ISBN 978-617-614-193-8

Příběh pro mladší či začínající čtenáře. O holčičce Martusji, jež je stejná jako každá jiná čtyřletá holčička, ráda maluje, jezdí na kole a miluje zmrzlinu, ale jednoho dne zjistí, že trpí vážnou nemocí – leukémií. Autorka knihy zúročila v této knize zkušenost z vlastní rodiny, kdy její vlastní dcera touto nemocí onemocněla a uzdravila se. V knize je velmi citlivě popsáno, co je to za nemoc, jak se s ní bojuje, kdo a co pomáhá.

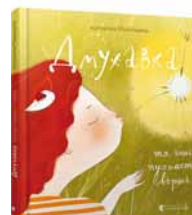
Zdroj obálky:
<https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=8096>

MİCHALİCYNA, Kateryna Dmuhavka ta inši puchnasti virši

Дмухавка та інші пухнасті вірші (Pampeliška a jiné nadýchané verše).

Literaturno-chudožnje vydannja. L'viv: Vydavnyctvo Staroho Leva, 2019. 27 nečísl. s. ISBN 978-617-679-687-9

Básnická sbírka pro mladší školáky plná vtipných a veselých veršů o zvířátkách. Básničky staví na rytmu, které kopírují přírodní zvuky, proto se není třeba bát vzít knihu i do přírody a číst ji tam. Najdete tu básničky o huňatých a načechraných zvířátkách, ale i o těch nehuňatých. S ilustracemi z knihy se pak dá dobře pracovat i na lekcích, neboť děti mohou během čtení básně domalovat.

Zdroj obálky:
<https://bizilit.com.ua/detskaja-literatura/dmuhavka-ta-inshi-puhnasti-virshi.html>

HUTNIČENKO, Alla Nezvyčajni profesiji

Незвичайні професії (Neobvyklé profese). Literaturno-chudožnje vydannja.

L'viv: Vydavnyctvo Staroho Leva, 2018. 79 nečísl. s. ISBN 978-617-679-504-9

Chlapec Andriy má rodinu plnou lidí s neobvyklými povoláními – květinářka, paleontolog, ošetřovatelka pand, tester čajů, tlumočnice znakového jazyka, pizzař, kynolog a mnoho dalších. Každá profese je zachycena na třech dvoustranách: jedna popisuje činnost samotnou, druhá používané nástroje a třetí je ryze informativní, naučná. A malý Andriy ještě sám neví, čím bude, až vyroste. Kniha již vyšla i v češtině v roce 2021 v nakladatelství Host.

Zdroj obálky:
<https://www.goodreads.com/book/show/38903940>

SAVKA, Mar'jana Rodynna abetka

Родинна абетка (Rodinná abeceda).

Literaturno-chudožnje vydannja. L'viv: Vydavnyctvo Staroho Leva, 2019. 69 nečísl. s. ISBN 978-617-679-534-6

Milá knížka s básničkami pro menší děti a žáky v prvních ročnících na ZŠ. Jsou v ní ke každému písmenu zachyceny ty věci, s nimiž se dítě od narození setkává a jež jsou mu blízké – maminka, tatínek, prarodiče, domov, škola, ale i oblíbené hračky, knihupectví, hvězdy a spousta dalšího. Je v ní zachycen duch Ukrajiny a vše, co ji charakterizuje – láska k vlasti a domovíně.

Zdroj obálky:
<https://book24.ua/product/rodinna-abetka/>

Tipy na aktivity pro děti s odlišným mateřským jazykem

V současné době se pozornost celého světa upírá směrem k ruské invazi na Ukrajinu a tamnímu vývoji. Nemalá část ukrajinského obyvatelstva se ocitá v zahraničí, kam emigruje a kde se musí sžívat s novým prostředím, s více či méně odlišnými zvyky a kulturou a hlavně s cizím jazykem. Mnoho z těchto příchů z Ukrajiny míří také do knihoven, je proto dobré mít v zásobě zejména pro děti aktivity, s pomocí nichž jim můžeme představit odlišnosti v našich jazycích a naučit je (nejen) základní fráze a slova každodenní potřeby, postupně je pak možné slovní zásobu rozšiřovat.

Jedním ze zajímavých tipů je např. upravená forma hry **KVARTETO**.

Ke hře je potřeba 3–6 hráčů. Všech 32 karet (8 kvartet neboli čtveřic karet) se rozdává mezi hráče, určí se ten, kdo bude začínat, a vzájemně si pokládají otázky a hledají zbylé karty pro doplnění těch kvartet, jež drží v rukou.

Cílem je s dětmi procvičit základní zdvořilostní dialog: *máš prosím, ne/mám, děkuji* (tohoto schématu je třeba se držet, aby si děti základní strukturu rozhovoru vžily) a slova, na něž bude tematicky celá hra zaměřená. Čtveřice lze cílit na předměty denní potřeby, zvířata, oblečení a cokoliv dalšího.

KNIHA	SEŠIT TUŽKA GUMA	SEŠIT	TUŽKA GUMA KNIHA	GUMA	KNIHA SEŠIT TUŽKA	TUŽKA	KNIHA GUMA SEŠIT
							

Na procvičení sloves můžeme použít **zjednodušenou hru ACTIVITY**.

Na kartách necháme pouze ilustrační obrázky znázorňující různé činnosti. Hráč si vylosuje kartičku, musí identifikovat, o jakou aktivitu se jedná, a tu pak pantomimicky znázorní. Zbytek hráčů se snaží činnost pojmenovat.

Hru lze variabilně obměňovat a ztěžovat podle toho, jakou děti již mají slovní zásobu. U stydlivějších dětí lze využít obrácenou verzi, kdy je sloveso napsáno na kartičce a dítě

má vylosovanou činnost znázornit pomocí obrázku. U opravdu zkušených dětí s širokou slovní zásobou můžeme později přistoupit k tomu, že činnost (napsanou či nakreslenou) popisují, aniž by použili to konkrétní slovo či slovo příbuzné.

Abyste děti upevnily vědomost, že existuje 4. pád (vazba KOHO/CO), můžeme použít **hru KOŠÍK, variantu hry BINGO**.

Děti dostanou bingo karty, kde budou mít znázorněny věci, které nakoupily v obchodě.

Zároveň je na stůl rozložena hrací deska s vyznačenou cestou složenou střídavě ze všech obrázků věcí, které děti mají ve svých koších (bingo karty pro každé dítě se vždy částečně liší, aby byla hrací plocha rozmanitá, všechny použité obrázky se opakují několikrát na celé trase hrací plochy a trasa je dostatečně dlouhá, aby bylo možné doopravdy všechny věci vyškrtat). Hráči se postaví na start, postupně hází kostkou a posunují se po hrací ploše – při vstupu na políčko zkontrolují obsah košíku a hlásí větu: *V košíku ne/mám XY*. Cílem je správně vyskočit slovo z obrázku. Pokud hráč zvládne gramaticky správně svou větu, škrtá si toto políčko. Kdo první vyškrtá svou bingo kartu, vyhrává. V případě, že nedojde k vyškrtání něčeho bingo před dorazením do cíle hrací trasy, otáčíme směr a postupujeme zpět, pravidla se nemění.

BINGO

Nepropadnout se do králičí nory internetu

Čtvrtý článek z cyklu Mediální vzdělávání v knihovnách, který v rámci programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím* připravuje Nadace OSF. Pojednává o tom, jaké otázky bychom si jako jednotlivci nebo jako společnost měli klást v souvislosti s digitálními technologiemi a algoritmy.

Digitální technologie je potřeba zkoumat a používat uvědoměle. S dětmi a dospívajícími je potřeba mluvit o tom, čemu dospělí (leckdy) nerozumí, zaznělo během diskuze PARADOX: Nadějná vyhlídka, která se uskutečnila 21. 4. 2022 v Centru současného umění DOX.

Na to, že dění na internetu určuje něčí úmysl, který je ale dobře schovaný, upozornil Petr Koubský, moderátor diskuze a novinář z Deníku N. Mezi hosty byla Dominika Knoblochová z neziskové organizace Tactical Tech, která dodala: *Musíme si uvědomit, že algoritmy jsou tvořeny lidmi. Tito lidé mají konkrétní motivace a cíle – a ty mohou být vyjádřeny implicitně, nebo explicitně. Zodpovědnost za obsahy a interakce v online prostředí, kam směřujeme podstatnou část své pozornosti, tedy nemůžeme přehodit na nějaký hypotetický a všemocný Počítač nebo neosobní Mechanismus. Za algoritmy jsou stále lidé, jejich tvůrci a tvůrkyně*, upozornila Knoblochová.

Tomáš Sýkora, vývojář výukových her (TechSophia, iSopht Education), podotkl, že je důležité si uvědomovat, jaké byznysové modely na digitálních platformách fungují. Podle nich se totiž řídí nastavení algoritmů – ty mohou sloužit například k cílení reklamy. Kateřina Lukavská, která se na Katedře psychologie PedF UK a na Klinice adiktologie 1. lékařské fakulty UK zabývá digitálními závislostmi, zdůraznila, že tržní princip, jenž tyto platformy obvykle definuje, je založený na tom, aby je lidé používali co nejvíce.

Sýkora dodal, že do tohoto obtížně srozumitelného pole vstupuje i nadosobní a mocný hráč,

Ilustrace: archiv Nadace OSF

kterým jsou neuronové sítě schopné zpracovávat obrovské množství dat. *Na Facebooku, Twitteru a dalších sociálních sítích jsou zapojeny i sebeučící mechanismy, které jsou často obtížně rozklíčovatelné i pro ty, kteří algoritmy píšou. Tyto sítě se na milionech dat naučí, že něco funguje. Ale zpětně je těžké říct, proč. Ve hře jsou totiž miliony atributů.* Knoblochová upozornila, že síla algoritmů je v rozpoznávání vzorců. Na sociálních sítích tak mají za úkol například rozpoznávání vzorců chování lidí, na základě čehož pak škatulkují lidi do různých kategorií. *A my mnohdy nevíme, jaké kategorie to jsou. Tento proces není transparentní*, popsala riziko Knoblochová. Zároveň upozornila na sílící fenomén králičí nory. Například na TikToku jsou nám díky algoritmům předkládána čím dál tím specifičtější videa, tento výběr jde do velkých detailů: *Je čím dál tím obtížnější získat nadhled a uvědomovat si, jaké mechanismy na pozadí sítí a webových stránek fungují.*

Jedním dechem Knoblochová dodala, že i z těchto důvodů je důležité vytvářet prostor, kde by lidé mohli o tématech digitálních technologií společně diskutovat a komunikovat. Význam mezigenerační diskuze a vzdělávání společnosti napříč generacemi podtrhla i Martina Paulenová, která se na Masarykově univerzitě v Brně zabývá výzkumem sociálních sítí a subkultur – konkrétně se soustředí na memy. *Musíme počítat s tím, že děti budou obcházet pravidla, že na sociálních sítích budou dříve, než je oficiálně stanoveno. Před riziky je musíme chránit hlavně vzděláváním*, vysvětlila Paulenová s tím, že je užitečné se s dětmi bavit o tom, co na sociálních sítích a telefonech dělají, co tam vidí.

Konkrétní sféru digitálních světů představují hry. I jejich design může sledovat nejrůznější cíle. Lukavská k tomu řekla: *Dobrá počítačová*

hra je jako dobrá kniha, ale jsou i hry brakové, které jsou navrženy tak, aby jejich hraní bolelo. Také hry podněcují hráče k nákupům nejrůznějších herních prvků, vylepšení, které jim umožňují – byť jen pochybný – herní zážitek. Je to zabíjení času, upozornila Lukavská s tím, že cílem této strategie je od uživatele získávat další a další peníze. Pokud takovou hru hraje dítě a rodiče mu odmítají peníze poskytnout, může být taková situace spolehlivým zdrojem konfliktů. Jako prevence může fungovat ochota dospělých se ve hrách orientovat a vybírat je s dětmi společně. Lukavská podotkla, že součástí kurikula by měla být historie počítačových her, podobně jako jím je historie literatury: *Je to legitimní médium, které by se nemělo podceňovat.*

TEREZA LIŠKOVÁ | tereza.liskova@osf.cz

Užitečné tipy pro vás

— Cítíte informační přehlcení? Organizace **Tactical Tech** se zabývá zkoumáním digitálních technologií a informováním o problémech, které tyto technologie přinášejí. Jejím cílem je zmírňovat negativní dopad digitálních technologií na jednotlivce i společnost. Bezplatně a v českém překladu nabízí například **Průvodce datovou detoxikací** (www.datadetoxkit.org). Tato krátká příručka nabízí kroky, které mohou vést ke zvýšení naší kontroly nad pohybem v digitálním prostředí i nad rovnováhou mezi digitálním a nedigitálním životem.

— Věříte, že od počítače lze odejít? Čtrnáctideník A2 přináší (č. 6/2022, dostupné i online) článek **O imaginaci digitality**. Autory zamyšlení jsou **Luboš Svoboda**, básník a šéfredaktor kurátorské platformy pro současnou poezii *Psí víno*, a **Palo Fabuš**, kritik a teoretik médií. Oba společně nabízejí odpovědi na otázky: Co mají algoritmy společného s poezií a proč mají básníci pocit, že jim technologie kradou metafory? O čem vypovídá probuzená imaginace digitality, která náleží stejně tak člověku, jako technologiím?

— Organizace **PEGI** (Pan-European Game Information) nabízí **věkovou klasifikaci her** hraných na speciálních herních konzolích, osobních počítačích nebo mobilních zařízeních, jako jsou chytré telefony či tablety. Hodnocení, které probíhá v 38 evropských zemích, uvádí, zda je hra vhodná pro určitou věkovou kategorii, nehodnotí ale úroveň obtížnosti.

— Evropská komise přináší dva balíčky opatření o digitálních službách a digitálních trzích: **Digital Services Act** a **Digital Markets Act**, které mají podpořit otevřenost a bezpečnost digitálního prostoru ve státech EU.

— Centrum současného umění DOX nabízí workshop **#Datamaze: Kouzelník design**, který je určený pro širokou veřejnost. Věnuje se tématu nemateriálního designu virtuálních rozhraní a jejich působení na člověka. Kdy je tento design užitečný, a kdy se stává nástrojem, který manipuluje lidskou pozorností?

— Režisérka Barbora Johansson přináší **dokumentární film Digitální disidenti** (2021, CZ, 40 minut), kde vypráví o lidech, podle kterých by používání digitálních technologií nemělo být podmínkou pro fungování ve společnosti.

— Michelle Losekoot vytvořila v reakci na požadavek neustálé dostupnosti stránku **www.proctitoneberu.cz**, kde uvádí seznam důvodů, proč není 24 hodin denně a 7 dní v týdnu k zastížení na telefonu. A dodává: *Pokud vám to neberu, neznamená to, že vás nemám rád/a. Znamená to pouze to, že nejsem k zastížení.* Možná je jen ve sprše nebo v lese.

— **Simona Pekárková**, psycholožka, speciální pedagožka a metodička prevence, se v rámci Pedagogicko-psychologické poradny STEP zaměřuje na oblast rozvojových programů a **podpory pomocí digitálních technologií**. V rámci těchto programů se na vývoji diagnostických a rozvojových nástrojů, které se používají ve školách, podílí také vývojář **Tomáš Sýkora**.

Vztahu digitálních technologií a psychického zdraví se v ČR věnuje například:

Re-life: Tým odborníků z oblasti psychologie, psychoterapie a sociálních věd, který uvádí, že digitální technologie a online svět vnímá jako součásti našich životů, kterým je nutné rozumět a mít je pod kontrolou.

Replug me: Tým odborníků z oblasti psychologie a sociologie, který má za cíl vést lidi ke zdravému vztahu k technologiím i sobě samým.

Slow Tech Institute: Tým profesionálek a profesionálů z oblasti nových médií, kteří se shodují na tom, že jim není lhostejný negativní vliv technologií na vývoj dětí a celé společnosti. Společně se tedy věnují výzkumu, vzdělávání a odborné pomoci.

Jan Kršňák (DIGIDĚTI): Uvádí, že digitalizujeme svět i sami sebe. Hledá odpovědi na otázky: Jak rozumět probíhající digitalizaci společnosti? Jak žít s technologiemi a neztrácet přitom sám sebe? Jak najít rovnováhu mezi digitálním a vnitřním světem?

Otázky pro vás

Co jsou to takzvané hry na záchod? Hrajete nějaké?

Hrají se u vás v knihovně počítačové hry? Jaké?

Uspořádali jste pro veřejnost program, který reflektoval téma počítačových her? Jaký?

Jaké sociální sítě používáte jako knihovna při komunikaci s veřejností?

Chcete se podělit o odpověď? Neváhejte nám ji poslat na tereza.liskova@osf.cz.

Článek vznikl ve spolupráci s *Nadací OSF*, která v rámci programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím* podporuje knihovny v jejich úsilí v oblasti celoživotního vzdělávání veřejnosti zaměřeného na rozvoj mediální gramotnosti a schopnosti rozvíjet dialog v rámci komunit.

Posláním Nadace OSF je podpora živé občanské společnosti. Nadace se nebojí otevírat citlivá a opomíjená témata a společně s dárci hledat průkopníky, kteří taková témata budou rozvíjet.

Tereza Lišková, novinářka (ČRo Vltava) a koordinátorka programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím* Nadace OSF

Záznam diskuze PARADOX: Nadějně vyhlídky je dostupný na Facebooku. Na její přípravě spolupracovala autorka textu s Michalem Kučerákem.

Napětí a hrůza rozechvívající ušní bubínky

Knihovny nejsou strnulé instituce, neustále hledají a upravují své nastavení, aby reagovaly na měnící se potřeby informační společnosti. Staronovým způsobem, jak si užít literární díla, je jejich poslech. Nabídka nezkrácených audioknih utěšeně roste, avšak jejich hodnotu neurčuje pouze kvalita textu, při výběru titulů je třeba zaměřit se i na kvalitu interpretace. V této rubrice přinášíme tipy na konkrétní audioknihy, v širších souvislostech jsme fenomén zpracovali do knihy *Nečtu! Poslouchám*, která vyjde počátkem léta v nakladatelství Universum.

Mezi napětím a strachem

Od thrilleru právem očekáváme, že v nás vzbudí pocit napětí a přiměje nás strachovat se o osud hlavního hrdiny nebo hrdinů. Naproti tomu horor si běžně klade za cíl probudit pocit hrůzy a k tomu účelu si na rozdíl od thrilleru často bere na pomoc nadpřirozené jevy či ve skutečném životě neexistující stvoření. Jenže, jako je tomu s mnoha definicemi v literárním světě, ani tato neplatí absolutně. V románové produkci posledních let se hranice mezi thrillerem a hororem v mnoha směrech stírají nebo přinejmenším rozostřují. Například thrillery britské autorky C. J. Tudor nezřídka operují s paranormálními jevy. Jiné thrillery cíleně vyvolávají pocity hrůzy detailním popisem nočních můr či halucinací, jiné usilují o vyvolání pocitu znechucení při popisu zohavěných těl nebo praktik některých pachatelů. Naproti tomu americký bestsellerista Stephen King je mistrem v budování napětí a obav o hlavní hrdiny.

Jistě se však můžeme shodnout na tom, že příběhy označené jako thrillery se těší u čtenářů i posluchačů značné oblibě a nezřídka konkurují detektivkám a klasické krimi. Naproti tomu se audioknižní kategorie hororu plní novými tituly mnohem pomaleji. Zdá se, že i sami posluchači se k poslechu, který je chce vystrašit, odhodlávají s větší zdráhavostí. Zlo se ve zvukové stopě přeče jen v jistém smyslu zhmotní.

Není bez zajímavosti, že dnešní děti se dožadují právě strašidelných příběhů, které tak vy-

střídaly dříve preferovaný dobrodružný žánr. Mládež se často díky internetu dostává k hororovým filmům a mnoho nadšených čtenářů nedá dopustit právě na již zmíněného Stephena Kinga. Společný poslech napínavého nebo dokonce hrůzostrašného vyprávění zažil každý z nás na táboře či škole v přírodě, zkrátka: Dobře a společně se bát může být skvělý zážitek.

Stará dobrá hrůza

Stejně jako v rámci jiných audioknižních kategorií i zde jsou zastoupeni zakladatelé a klasici žánru. Mezi načtenými tituly najdeme samozřejmě Edgara Allana Poea. Ponurý *Pád domu Usherů* namluvili Vladimír Dlouhý a Marta Vančurová (Radioservis 2012), *Vraždy v ulici Morgue* si vzal na starost Jiří Langmajer (Supraphon 2013) a třináctiminutovou báseň *Havran* si mů-

žeme vyslechnout v přednesu Jiřího Adamíry (Supraphon 2018). Stěžejní dílo Mary Shelleyové *Frankenstein* je dostupné dokonce ve dvou různých vícehlasých vydáních, a to v interpretaci Jana Zadražila, Roberta Mikluše a Petra Pochope (Needles Audiobooks 2016), nebo ve zkráceném vydání čteném Lukášem Hlavicou, Jiřím Hromadou a Miroslavem Táborským (Radioservis 2017). Podobně je na tom i audioknižní *Drákula* Brama Stokera, kterého ostatně – podobně jako jeho prózu *Temnota* v interpretaci Petra Šmída (Audioberg 2017) – můžeme zařadit do série aktuálně načítaných klasických děl. Nové audioknižní nahrávky vznikají i ve spojitosti s tvorbou Howarda Phillipse Lovecrafta, a tak se v posledním roce k dřívější *Barvě z kosmu* v podání Igora Bareše a *Věci na prahu* načtené Miroslavem Táborským a Martinem Myšíčkou (obojí Audioberg 2014) přidává i *Hrůza v Dunwichi* v interpretaci Miroslava Krobota (Bionaut, s. r. o. 2021).

Z pozdějších děl, která si lze poslechnout, můžeme určitě doporučit velice zdařilé vydání prózy Roberta Blocha *Psycho* v podání Kajetána Písařovice (OneHotBook 2019), Blattyho *Exorcistu – Souboj s ďáblem*, který namluvili Jiří Klem a Jitka Moučková (Walker&Volf 2018), již kultovní *Rosemary má děťátko* Iry Levina v interpretaci Pavly Beretové (OneHotBook 2020) nebo nesmrtelné *Mlčení jehňátek* Thomase Harrise načtené Renatou Volfovou (Tympanum 2014).

Jak se straší u nás

Nejen zahraniční literatura hrůzy a napětí má své klasiky. Mezi ty české bezesporu patří Ladislav Fuks, jehož *Spalovač mrtvol* se dočkal hned několika audioknižních vydání – ať už v interpretaci Lukáše Hlavici (Audiostory 2016), Miroslava Táborského (Audiotéka 2018) nebo coby rozhlasová dramatizace s Davidem Novotným v hlavní roli (Radioservis 2017). Zapomenout bychom neměli ani na *Drákulova Švagra* Miroslava Švandrlíka v podání Jiřího Lábusa (Fonia 2013).

Ze současné literární produkce, která se pohybuje na hranici kriminální prózy a thrilleru, pak můžeme jmenovat třeba romány Michaely Klevisové *Sněžný měsíc* a *Drak spí*, které načetla Kristýna Kociánová (VOXI 2020–2021), nebo mnohdy až drastická díla Martina Goffy, mezi něž patří například *Děvčátko* v interpretaci Jana Maxiána a Martina Stránského či *Muž s unavenýma*

očima načtený Martinem Preissem a Liborem Hruškou (obojí Témbr 2021).

Co se týče slovenské audioknižní produkce, té v tomto směru bezkonkurenčně vládne Jozef Karika, který píše thrillery z prostředí mafie nebo příběhy nepostrádající fantastní prvky, jako jsou *Tma*, *Strach* či *Smršť*, které načetl Peter Kočíš (Publixing, Ikar 2019–2020). Některé Karikovy prózy se však dočkaly i překladového vydání v češtině, a tak si můžeme jeho *Tmu* poslechnout v podání Vasilu Fridricha (OHB 2020) a *Trhlinu* jako zkrácenou vícehlasou četbu (Radioservis 2019).

Stephen King a jeho epigoni

Coby mistr napětí a hororu však v knižním i audioknižním prostředí dominuje Stephen King. Je příznačné, že tento spisovatel se ve vlastních memoárech netajil vášní pro poslech příběhů a audioknihy jako takové označil za nanejvýš praktické a přínosné. V českém prostředí sám rozhodně patří mezi audioknižně nejvydávanější anglicky píšící autory. Za nejstarší dohledatelnou nahrávkou četby z Kingovy tvorby stojí Knihovna a tiskárna pro nevidomé Karla Emanuela Macana (KTN). Od té doby vznikly ať už pro KTN, nebo pro prodej na nosičích nebo bez nich více než tři desítky nahrávek. Jako první se široké veřejnosti nabídly prózy z Kingovy knihy *Čtyři roční doby*, a to *Dýchací metoda* v úžasně silné interpretaci Petra Pelzera, *Rita Hayworthová a vykoupení z věznic Shawshank* v charismatickém podání Oldřicha Kaisera a dvojice próz *Nadaný žák* a *Tělo* (Tympanum 2010–2012), přičemž poslední dvě jsou Tympanem vydané nahrávky dříve natočené Jaroslavem Dolečkem pro KTN.

O několik let později pak vydavatelství OneHot-Book vypustilo v nezkrácené podobě vícehlasou nahrávku Kingova románu *To* (OneHotBook 2017), která se stala absolutním vítězem v ceně Audiokniha roku. Od té doby OneHotBook vydává nová i starší Kingova díla se značnou pravidelností. Z těch nejvýraznějších můžeme jmenovat *Řbitov zvířátek* načtený Vasilem Fridrichem, *Osvícení* v interpretaci Petra Jeništy (obojí OneHotBook 2019), *Zelenou milí* ve výjimečném podání Vladislava Beneše (OneHotBook 2020) nebo nejnovější vícehlasou *Carrie*, kterou načetli Veronika Lazorčáková a Pavel Soukup (OneHotBook 2021).

Audioknižně se však vydávají i autoři, kteří se hlásí k dosavadnímu literárnímu odkazu Stephena Kinga, jako jsou třeba Stephen Chbosky nebo již jmenovaná a pravidelně vydávaná britská autorka thrillerů C. J. Tudor. Její romány *Křídák*, *Jáma* (obojí Kalibr 2019) a *Ti druzí* (Témbr 2020) načetl Vasil Fridrich. Zatím nejnovější prózy C. J. Tudor s názvem *Upálené* se ujala Jitka Ježková (Témbr 2021).

Strach psychologický

Mezi thrillery, jak už jsme zmínili, se často řadí romány na pomezí kriminálního žánru. Bývá v nich vyšetřován velmi hrůzný zločin. Knižní vydání takových děl se těší velké oblibě a mají tedy i svou audioknižní podobu. Mezi audioknihami tak nalezneme mimo jiné i autory, jako je Shari Lapena, Andrew Mayne, Daniel Cole, Jeffery Deaver, Peter May nebo dvojice pišící pod pseudonymem Lars Kepler.

Pokud jde však o napětí stupňované především na psychologické bázi a romány, kde hlavním protagonistou není vyšetřovatel, může být správnou volbou například Monica Sabolo. Její příběh o bratrovi pohřešované dívky s názvem *Summer* načetl Filip Švarc a o geniální režii se postarala Olga Walló (XYZ 2019). Dále můžeme doporučit vícehlasé vyprávění únosce a jeho oběti čili román *Sběratel* Johna Fowlese, který interpretují Jaroslav Plesl a Lucie Pernetová (OneHotBook 2015), nebo taktéž vícehlasou *Fámu*, jejíž autorkou je Lesley Kara. Tuto knihu načetly Jana Stryková a Milena Steinmasslová (Ikar 2020). Ve slovenštině si pak lze poslechnout například romány *Terapia* (Publixing 2020) nebo *Pacient* (Publixing 2021) od Sebastiana Fitzeka, které interpretuje Peter Kočiš.

Zajímavým projektem českého původu je bezesporu audiokniha z produkce vydavatelství Audionaut, které v roce 2020 představilo posluchačům autorskou *Anatomii strachu* namluvenou amatéry, kteří popisují své strašidelné zážitky.

Gangsterky

Napětí, které vyvolává četba nebo poslech příběhu popisujícího osudy gangstera nebo vyprávěného přímo zločincem, to by mohla být samostatná kategorie. Mezi nejzdařilejší audioknihy na tomto poli dozajista patří román *Šibumi* autora pišícího pod jménem Trevanian. Tento příběh skvěle načetl Martin Stránský (Témbr 2021),

kteřý se však zasloužil i o další dva žánrové audioknižní skvosty, a těmi jsou vyprávění gangstera Izajáše Coleridge *Krev je můj chleba* z pera Lairda Barrona (Témbr 2021) a téměř třicetihodinový *Já poutník* Terryho Hayese, který posluchače zavede do New Yorku, Moskvy, Itálie či na Blízký východ (Témbr 2020). Zazníť by však mělo i jméno Jo Nesbø; za poslech totiž rozhodně stojí jeho autonomní romány *Lovci hlav* v interpretaci Filipa Švarce (OneHotBook 2013), *Krev na sněhu* načtená Davidem Novotným nebo *Půlnoční slunce* v podání Václava Neužila (obojí OneHot-Book 2017).

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

LUKÁŠ VAVREČKA

| lukas.vavrecka@upce.cz

Foto: Lukáš Vavrečka

Příště: **Romantika do ucha**

Události

Otevření depozitáře SVK v Kladně

Foto: Blanka Musilíková

Ředitel knihovny T. Ondrášek během svého projevu představil cedulku s číslem popisným stavby, kterou knihovna obdržela od stavebního úřadu, čímž byl završen proces kolaudace stavby.

Dne 19. 5. 2022 došlo ke slavnostnímu otevření depozitáře SVK v Kladně. Má kapacitu 800 000 svazků (12 720 m²). Stavba byla zahájena 16. 9. 2019, dokončena 7. 5. 2021 a zkolaudována 5. 10. 2021. Celkové náklady na stavbu činily 144 miliónů korun, z toho 110 miliónů z IROP. Autorkou architektonického návrhu je Pavla Olšáková a generálním dodavatelem stavby firma CL-EVANS z České Lípy.

Pět set tisíc svazků dokumentů bylo do nových prostor přemístěno v rekordním čase 16 pracovních dnů.

–JaC–

INZERCE

**KNIHOVNY NAKUPUJÍ U NÁS.
JSME MODERNÍ ONLINE-ANTIKVARIÁT.CZ
KNIHY JAKO NOVÉ JIŽ OD 40 KČ!**

- Více než 50.000 knih všech žánrů
- Nechybí ani učebnice
- 1.000 nových knih každý den
- Jednoduché vyhledávání

**Doplňte si poličky ve Vaší knihovně levně,
kvalitně a rychle.**

•••••

Chcete se knih naopak zbavit?
Uvitáme je na vykupujeme-online.cz!
Výtěžek z knih můžete také darovat na
charitu, přidáme 20% a pošleme neziskovce.

ONLINE-ANTIKVARIAT.CZ

Nový depozitář SVK v Ústí nad Labem

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem (SVKUL) získala díky výstavbě nového depozitáře plně vybavené a funkční prostory, jež mají optimální podmínky pro dlouhodobé uchovávání a ochranu knihovního fondu. Čtenáři knihovny v novém depozitáři mohou mimo jiné využívat i moderní studijní místa, která nabízí výhledy na dominanty krajského města. Hlavní prioritou ústecké knihovny je nyní rekonstrukce palácové vily, jež na depozitář navazuje. V tomto prostoru by mělo v budoucnu vzniknout moderní jazykové centrum.

SVKUL dlouhodobě řešila problémy s nedostatkem vhodných skladových prostor pro uchovávání neustále se rozrůstajícího fondu. Využívala tři externí sklady, nacházející se v různých částech města Ústí nad Labem a jeho blízkém okolí; jeden z objektů byl ve vlastnictví zřizovatele knihovny, další dva však patřily jiným subjektům, a knihovna tak za jejich užívání musela platit pronájem. Navíc nebyly primárně vybudovány za účelem skladování knih a dalších dokumentů a podmínky pro dlouhodobé uchovávání knihovního fondu zde nebyly zcela vyhovující. Kapacita těchto skladů se zároveň blížila svému maximu, a proto bylo třeba začít hledat nové a udržitelnější řešení. Z výše popsaných důvodů začala knihovna ve spolupráci se svým zřizovatelem pracovat na projektu, jehož cílem bylo vybudování nového centrálního velkokapacitního depozitáře.

Přípravy projektu na výstavbu nového depozitáře začaly v roce 2016, samotné stavební práce pak odstartovaly v roce 2019 a byly dokončeny ve druhém pololetí roku 2021, kdy si knihovna novou budovu převzala a začala do ní stěhovat

Vizualizace projektu depozitáře

Obr.: archiv SVKUL

fond ze zmiňovaných externích skladů. Celková hodnota této investiční akce byla 154,48 milionu korun a Ústecký kraj, který knihovnu v Ústí nad Labem zřizuje, výstavbu realizoval za pomoci Integrovaného regionálního operačního programu (IROP). Výše dotace přesáhla částku 120 milionů korun, zbytek prostředků potřebných pro realizaci pak Ústecký kraj uvolnil ze svého rozpočtu. V rámci investice byly provedeny stavební práce, nákup nábytku, vnitřního vybavení a informační techniky. Zároveň se z dotace spolufinancovala i přeprava téměř čtvrt milionu dokumentů z externích skladů.

Nový depozitář vyrostl v centru krajského města v docházkové vzdálenosti od hlavních budov knihovny. Největším přínosem pro knihovnu

Interiér – část pro veřejnost se studijními místy

Foto: Veronika Bačarová

je získání nových, velkokapacitních skladových prostor, jež díky instalaci potřebných technologií splňují veškeré platné normy, a mají tak optimální podmínky pro dlouhodobé uchování a ochranu knihovního fondu. Velkou přidanou hodnotou je i výhodné umístění depozitáře, které umožnilo zrychlení a zefektivnění objednávkového systému. Celkově tak nová budova napomáhá zpřístupnění fondu čtenářům.

I přesto, že depozitář funguje podobně jako zmiňované externí sklady, tedy skrze objednávkový systém přes online katalog knihovny, novinkou je možnost získat objednané dokumenty přímo na místě, tedy na počkání. Kromě toho si mohou čtenáři objednávku ze skladu nechat zaslat do kterékoliv z budov knihovny, a to včetně poboček.

Vedle množství skladových prostor se v novém depozitáři nachází i veřejná část, kde každý den funguje služba, která čtenářům pomáhá jak s vyřizováním požadavků, tak s orientací v novém prostoru. Kromě zmiňovaného vyzvedávání objednávek zde čtenáři mohou využívat počítače s přístupem k internetu a vybraným databázím a moderní studijní místa s výhledem na ústecké dominanty, jako je hrad Střekov nebo výletní zámeček Větruše. Ve volném výběru tu návštěvníci najdou také širokou nabídku časopisů k prezenčnímu zapůjčení.

Naši čtenáři mohou depozitář využívat od 1. února letošního roku, kdy jsme oficiálně spustili

jeho provoz, slavnostní otevření za účasti zástupců našeho zřizovatele a partnerů knihovny se pak s ohledem na vývoj pandemické situace uskutečnilo o měsíc později. V danou chvíli naší prioritou pochopitelně nebylo stíhání pásky, ale brzké zpřístupnění nových prostor uživatelům, vysvětluje ředitelka krajské knihovny Jana Linhartová.

V současné době ve spolupráci se zřizovatelem hledáme vhodný zdroj financování rekonstrukce historické palácové vily, jež na depozitář navazuje. V těchto prostorách by v budoucnu mělo vzniknout cizojazyčné centrum s volným výběrem a multifunkčními sály a učebnami. Zároveň by se zde měl nacházet trezor pro uchovávání vzácných tisků a moderní digitalizační centrum. Podle původního plánu měly rekonstrukce vily a výstavba depozitáře, jež je přístavbou k této vile, probíhat současně, podmínky Integrovaného regionálního operačního programu však neumožňovaly podat celý projekt najednou. Evropská komise totiž stanovila maximální celkové výdaje na projekt v částce 123 milionů korun, což náš projekt v původní podobě dalece převyšoval, bylo proto nezbytné rozdělit ho na dvě etapy, doplňuje Jana Linhartová s tím, že rekonstrukce vily je momentálně jednou z hlavních priorit knihovny.

JAN ČERNECKÝ | cernecky@svkul.cz

(re)Vize knihoven 21. století – prostor – funkce – příležitost

Výstava v Moravské zemské knihovně v Brně (MZK) představuje architektonické proměny a inovace českých knihoven a současně nahlíží do budoucnosti.

Výstava napříč čtyřmi podlažími MZK prezentuje prostřednictvím oboustranných panelů a trojrozměrných modelů náhled na vývoj architektonických řešení knihoven v České republice. Výstava vznikla na podnět prof. Tomáše Kubíčka, ředitele MZK, v rámci činnosti Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven. Vychází tak z náplně tohoto odborného útvaru, který ve své široké činnosti zahrnuje i seznamování odborné i široké veřejnosti s aktuálními trendy na poli architektury knihoven.

Chceme představit knihovny v podobě, v jaké jsou připraveny plnit svoji roli kulturních, vzdělávacích a komunitních center. Neboť těmi současně veřejné knihovny jsou nebo se snaží být. Pryč je doba, kdy knihovna byla vnímána jako sklad knížek. Nyní je především společenskou institucí, která zvláště na malých městech je poslední stopou přítomnosti péče státu o občany. Tím se rozšířilo portfolium činností knihoven, zvýznamnila se jejich povaha jako kulturních a komunitních center obce a souběžně vzrostly i nároky na prostory, v nichž tuto činnost vykonávají, dodává k výstavě ředitel MZK.

Cílem výstavy je ukázat architektonickou přeměnu prostor českých knihoven související s proměnou role veřejných knihoven, které se stávají místem setkávání, tvůrčího rozvoje, komunitního života, a stávají se tak nedílnou součástí života obce. Proto jsou prostory knihovny velmi důležitým činitelem souvisejícím s návštěvností uživatelů a využíváním služeb, které knihovny nabízejí. Podpora výstavby, rekonstrukcí a vybavování knihoven jako komunitních, kulturních a vzdělávacích center je také jedním z klíčových cílů nové *Koncepce rozvoje knihoven na léta 2021–2027*.

Výstava *(re)Vize knihoven ve 21. století* svým názvem odkazuje na proces úspěšné revitalizace knihoven, které přetavily, zhmotnily svou vizi a nyní mohou sloužit jako příklad dobré praxe a inspirace pro ostatní knihovny. Podnázem výstavy *prostor – funkce – příležitost* vyjadřuje, že knihovna je veřejný a bezpečný prostor. Nejen fyzický, ale také virtuální, který poskytuje přístup ke kulturnímu dědictví, vzdělávání a zábavě a zároveň nabízí nekonečné množství inspirací a příležitostí.

Stěžejní část výstavy je umístěna v Galerii MZK, kde si na 12 panelech mohou návštěvníci prohlédnout architektonicky zajímavé novostavby a rekonstrukce českých knihoven realizovaných v letech 2015–2020. Na jednotlivých panelech je představeno celkem 21 knihoven od těch nejmenších obecních až po krajské knihovny. U každé knihovny je uveden rok realizace, počet obyvatel obce, zdroj financování a název architektonického studia spolu se stručným popisem realizace.

Kritériem výběru byla především netradiční architektonická řešení budovy nebo interiéru. Na panelech je k vidění například knihovna, jejíž součástí je astronomická pozorovatelna, knihovna, která je českou raritou, neboť jako jediná sídlí přímo na vlakovém nádraží, netradiční pobočka knihovny na Smíchovské náplavce, umístěná v jedné ze zrekonstruovaných náběžných kobek, nebo knihovna, jejíž část fasády je tvořena cihlami z původní budovy, vytvářející dojem knih umístěných v regálech.

Galerii obohacují vybrané studie návrhů vystavených knihoven, citáty o knihovnách od slavných osobností, obálky knih související s tématem architektury a volná stěna, kde mohou návštěvníci tvořit cloud slov na téma architektura knihoven.

Foto: Pavel Němec, MZK

V prvním patře je umístěna část nazvaná *Rozkvetlé knihovny Jihomoravského kraje*, která představuje rekonstrukce obecních knihoven, které proběhly s podporou Jihomoravského kraje z dotačního titulu Obecní knihovny v letech 2016 až 2018, určeného na podporu rozvoje a modernizace knihoven.

S historií MZK, fotografiemi z průběhu výstavby stávající budovy a zajímavými fakty, nazvanými *Knihovna je rostoucí organismus*, se návštěvníci seznámí ve foyer druhého patra. Autorem této části výstavy je ředitel MZK prof. Tomáš Kubíček.

Do současnosti a možné budoucnosti architektury českých knihoven návštěvníky přenesou návrhy a trojrozměrné modely studentů, které vznikly v rámci ateliérového zadání *Návrh ideální knihovny pro město, z něhož pocházím*, pod vedením pedagoga a architekta J. Kratochvíla z Fakulty architektury VUT (FA VUT) v Brně.

Nedílnou součástí výstavy tvoří i její online verze na adrese <https://architektura.knihovny.cz/>, kde jsou k dispozici podrobnější informace k jednotlivým knihovnám. Zároveň je obohacena o knihovny, které prošly inovací po roce 2020, a videozáznamy, které obsahují rozhovory s architekty, knihovníky a starosty ze tří vybraných knihoven.

Výstava je koncipována též jako putovní a pro její zapůjčení se mohou zájemci obrátit na Annu Jilkovou z programového oddělení MZK (anna.jilkova@mzk.cz).

Jak fotografie na panelech ukazují, nezáleží na velikosti, ale především na pojetí prostoru knihoven, jejich službách a hlavně lidech, kteří v knihovnách pracují – tedy knihovnicích. K tomu, abychom se v knihovnách všichni cítili dobře

Studenti Fakulty architektury VUT v Brně představovali ve třetím patře MZK 15 návrhů knihoven, včetně devíti trojrozměrných modelů, v rámci výstavních celků:

Role (význam) knihoven v současném světě

(vývoj, aktuální stav, prognóza) + názory z publika, příležitosti + hrozby

Navrhování (architektura) knihoven

(aktéři, spolupráce, specialisté, zadání, různé velikosti-různá místa...) novostavba versus rekonstrukce, vytvoření místa pro všechny, centrum komunity... trendy v architektuře knihoven inspirace pro naše knihovny: ze zahraničí, jiných oblastí...

Provozování knihoven

(„na co se v projektu zapomnělo“, flexibilita...) témata: potřeba skladování, bezpečnost, časté chyby

a rádi se sem vraceli, je tedy velmi důležité nejen jejich prostředí, ale i celková atmosféra knihovny.

Výstava byla zahájena slavnostní vernisáží dne 1. 3. 2022 v Moravské zemské knihovně, na které vystoupili prof. T. Kubíček (ředitel MZK), architekt L. Kuba, I. Macurová (Krajský úřad JMK) a J. Kratochvíl (FA VUT). Návštěvníci mohli výstavu zhlédnout v MZK do 30. 4. 2022.

V rámci doprovodného programu byla k výstavě uspořádána veřejná debata na téma architektura knihoven, která se konala dne 22. 4. v Knihovně Jiřího Mahena v Brně. Hlavními diskutujícími byli prof. Roman Brychta, L. Nivnická (ředitelka Knihovny Jiřího Mahena v Brně), A. Všečetková a Z. Černohorská (knihovnice z Knihovny J. M. Hovorky ve Statenicích, Knihovny roku 2021). Moderátorem debaty byl J. Kratochvíl z FA VUT.

LENKA DOSTÁLOVÁ | dostalova@mzk.cz

Současná ukrajinská literatura v českých knižních překladech

Ukrajinská literatura posledních desetiletí je natolik bohatá a rozvětvená, že jen málokdo je schopen se v ní uspokojivě orientovat. V předkládaném článku jsme si vypomohli jednoduchým filtrem – zaměříme se pouze na české překlady ukrajinské literatury, které se objevily v knižním vydání. V současnosti v českém prostředí nalezneme více než třicet samostatných knižních titulů jednotlivých autorů.

K těm nejnámějším, kteří se na Ukrajině proslavili zvláště v 90. letech, patří bez sebemenších pochyb **Jurij Andruchovyč** (* 1960, Ivano-Frankivsk). Jako první vyvolal na počátku 90. let

svými postmoderními romány literární pozdvižení, ne-li přímo skandál. V románu **Rekreace aneb Slavnosti vzkříšeného ducha** autor na pozadí bizarní slavnosti, odehrávající se ve fiktivním městečku Čortopol, rozehrává v karnevalově-burleskním duchu příběh čtyř básníků. Ti jsou však spíše než ztělesněním klasických básníků-proroků obrazem přerodu epochy (končícího sovětského impéria), kde krachují tradiční hodnotové systémy a jsou nabourávány všechny možné koncepty a stereotypy (politické, společenské, kulturní, jazykové). Tito hrdinové tak ztělesňují různé tragikomické či přímo absurdní varianty hledání identity v nově se rodícím světě. Druhým z románů, nesoucím název **Moskoviáda. Strašidelný román**, nás jako hlavní postava provází ukrajinský básník s neukrajinským jménem Otto von F., který se při svém alkoholovém putování postupně noří do útrob Moskvy. Makabrní karneval historických postav, jehož jsme v závěru svědky, je v současném kontextu války na Ukrajině zvláště mrazivým čtením. Podivuhodnému shromáždění předseda neméně podivná postava – „Černá punčocha“, která pronáší děsivě-groteskní projev, v němž je snován plán na obnovu impéria. Celá kniha pak podává bravurní

a rafinovanou diagnózu ukrajinsko-ruských vztahů. Přestože Andruchovyč si vysloužil největší pozornost právě romány, nelze opomenout ani jeho esejistiku a v neposlední řadě i poezii (mimořadně často zhudebněnou), v českém překladu zastoupenou básnickou sbírkou **Písně mrtvého kohouta**.

Další významná osobnost, která si v 90. letech také získala pověst „skandální“ spisovatelky, je **Oksana Zabužko** (* 1960, Luck). Zapsala se do povědomí čtenářů jako zástup-

kyně silné generace žen, jež získaly v posledních třech dekadách v ukrajinské literatuře pevnou pozici. Její tvorbu mohou čeští čtenáři sledovat již od roku 2001, kdy vyšel překlad jejího prvního románu **Polní výzkum ukrajinského sexu**. Bylo to jedenáct let poté, kdy se v roce 1990 objevil téměř kultovní román **Volodymyra Javorivského** (1942–2021) **Marie z Černobylu**, první beletristický popis tragédie černobylské katastrofy. Právě jako „postčernobylská“ se často nazývá generace spisovatelů, kteří začali jako mladí tvořit ke konci 80. let a profilovali se v průběhu následujícího desetiletí. Oksana Zabužko a její generačně blízcí kolegové odmítli klasickou formu socialistického realismu, opustili tradiční popisné formy a vrhli se do víru experimentování. K vlastní identitě, tj. své příslušnosti k ukrajinskému jazyku, po staletí likvidované a potlačované kultuře, nacházeli cestu velice sebedově-

mým a ne zcela standardním způsobem. Zabužko vnesla do ukrajinské literatury silné ženské slovo. Začala otevírat dříve zakázaná, ignorovaná a tabuizovaná témata, a to nejen ta týkající se čistě ženského prožitku věcí. Pustila se i do odhalování rodinných, lokálních a dějinných traumat. Začala do kontextu uvádět zapomenuté stránky života svého národa – pravidelně představuje nejružnější zasuté osobnosti ukrajinské kultury, umění a dějin. Sbírkou kratších

próz **Sestra, sestro** obsahuje velice osobní a otevřené „ženské psaní“. Autorka se zde vyrovnává s vlastní i komunistickou minulostí, dává šanci všem, ženám i mužům, aby se nebáli „otevřít“ své vnitřní i národní rány a zbavili se frustrací.

Rozsáhlý román **Muzeum opuštěných tajemství**, který psala mnoho let, v sobě snoubí milostný příběh s minulostí, dobový vzhled do fungování médií na Ukrajině a již zřetelnou přítomnostu pozdějších útoků ze strany Ruska. Je s podivem, že si dodnes málokdo všiml, jak nesmírně přesně autorka vykreslila situaci ovládnutí mediálního a informačního prostoru jedné země vládou jejího souseda. Zabužko sama sebe rovněž považuje za básničku, ale nevyhýbá se ani esejistické tvorbě, kterou v českém překladu nalezneme například v samostatné publikaci pod názvem **Jak si ohočít apokalypsu**.

Nový přístup k ženské problematice a k otvírání traumat minulosti volí i vrstevnice Oksany Zabužko **Jevhenija Kononenko** (* 1959, Kyjev) v řadě drobnějších i rozsáhlejších próz. V románu **Katovo poslední přání** se věnuje zpracování traumat minulosti. I ona nechává „velkou historii“ prosakovat skrze obrazy jednotlivých generací. Klíčovou postavou románu je Ivan Ivak, sovětský spisovatel, v minulosti popravčí NKVD, jehož autobiografie rozehrává příběh jedné rodiny, na jejímž pozadí vyvstávají dějiny Kyjeva (běžného dějiště autorčiných próz) 20. století.

Kyjev je klíčovou kulisou i v románu naprosto jiného ražení – **B-52** – jehož autorem je **Anatolij Dnistrovij** (* 1974, Ternopil). Ten nás přenášá do Kyjeva po oranžové revoluci a před Majdanem (ukrajinská revoluce důstojnosti 2013–2014) a s vypravěčskou bravurou a lehkostí, s příměsí ironie a svěžího nadhledu nás seznamuje s příběhem

čtyřicátníka, který ve svém pohodlně zabydleném, navenek úspěšném životě přece jen není tak úplně spokojen.

V 90. letech, o nichž byla řeč výše, se na literární mapě Ukrajiny výrazně etabloval její západ, kromě Lvova pak i Ivano-Frankivsk (bývalý Stanislaviv), který se stal mimochodem i dějištěm románu **Sofije Andruchovyč** (* 1982, Ivano-Frankivsk) **Felix Austria**, odehrávajícího se na přelomu 19. a 20. století, v němž na příběhu jedné rodiny a jednoho podivného přátelství autorka zkoumá minulost svého rodného města, ale rovněž i mýtus „šťastného Rakouska“. V bohatě dekorovaných kulisách, mezi řadou podivných postavíček však probleskuje i něco víc než jen touha oživit minulé epochy. Relativně poklidný příběh, složený ze zdánlivě malicherných starostí jednotlivých postav, skrývá i předzvěst fatálního zvratu, nejen rodinného, ale i dějinného.

Taras Prochasko (* 1968, Ivano-Frankivsk), jehož dnes již kultovní próza **Jinací** vyšla v českém překladu roku 2012 a v nedávné době se dočkala opětovného vydání ve sbírce **Jetotak**, rozšířené o další autorova díla (povídky a krátké reportáže či eseje), pro změnu s oblibou ožívuje ukrajinské Karpaty a jejich pozoruhodný svět. V románu **Jinací**, jak sám říká, vytváří alternativní mytologii Karpat. Ve fiktivním městečku Jalovec (svérázných ginových lázních) se odehrávají a vyprávějí příběhy, které se proplétají, řetězí, vrství, vplývají do okolní krajiny a hor, propojují světy a postavy. Zároveň se rodinné a intimní příběhy zaklesávají do dějinného koloběhu. Samozřejmě součástí světa jsou i tzv. jinací, místní karpatští polobozi a mágové. Magickým prvkem románu je však i sám jazyk, který nejenže popisuje, ale má i moc zařikávat. Kniha je ve svém celku léčivým lektvarem i omamným nápojem zároveň, z jehož účinků je jen těžké vystřízlivět.

Karpaty jsou podobně klíčovým prostorem i pro básníka **Petra Midanku** (* 1959, Šyrokyj Luh na Zakarpatí), jsou středobodem jeho života, jakousi téměř posvátnou doménou. V češtině mu vyšly dvě básnické sbírky: **Užhorodské kavárny** a **Marmarošská reneta**. V nich básník s určitou horskou drsností a bezprostředností nechává zaznívat úlomky současného i dávno minulého Zakarpatí, kde se odnepaměti střetávaly národnosti, kultury, konfese, jazyky. Hutná, těžce

metaforická, jazykově bohatá poezie (básník s oblibou využívá archaismy, dialektismy, hungarismy, slovakismy a další autentické prvky místní mluvy) tak zcela souzní s regionem, z něhož vyrůstá.

Západoukrajinské město Lvov pro změnu ozvučuje v řadě svých děl **Jurij Vynnyčuk** (* 1952, Ivano-Frankivsk), který patří mezi ty spisovatele, již jako hlavní nástroj svých vyprávění využívají humor, satiru, sarkasmus a nešetří nikoho, včetně sebe. Vynnyčuk je typický Haličan, resp. Lvovan. Nedá dopustit na „kulturní“ výhody západní Ukrajiny, takže jeho první knížka v češtině **Příběhy z Haliče**, v níž zpracoval známější i méně známé lvovské legendy, se také Haliče týkala. Jiného ražení je Vynnyčukova kniha kratších próz s názvem **Chachacha**. Ta se nese ve zcela humoristickém, satiricko-ironickém stylu, je plná černého humoru, jenž hraničí se surrealistickými vizemi.

Ze Lvova pochází také spisovatelka **Natalia Sňadanko** (* 1973, Lvov), která ve svém románu **Sbírka vášní aneb Dobrodružství mladé Ukrajinky** zpracovává odlišnou generační zkušenost – zkušenost dospívání v 90. letech. Na Ukrajině se tehdy, stejně jako u nás otvíraly zcela nové příležitosti. Zapšklý sovětský systém nahradily první roky nezávislosti, ale univerzální první lásky či potíže s rodiči zůstaly. Bylo možné studovat nezvyklé obory a cestovat do zahraničí, vymezovat se vůči vrstevníkům, snažit se „zbožňovat“ rockovou hudbu a podívat se na své mládí s humorem a sebeironií.

Vydáme-li se z Haliče dál na západ, za hranice Ukrajiny, i zde najdeme ukrajinsky píšící autory – konkrétně v Rakousku, ve Vídni, kde již od roku 2011 žije **Taňa Maljarčuk** (* 1983, Ivano-Frankivsk). V českém překladu jí vyšel výběr z nejlepších krátkých próz **Bestiář**, v němž dokazuje, že je bravurní hypnotickou vypravěčkou, která mistrovsky ovládá jazyk zkratky, ale přitom je prostá po-

vrchnosti. Kromě této sbírky má český čtenář možnost přečíst si i povídku *Žáby v moři*, za jejíž německojazyčnou variantu získala v Rakousku prestižní literární cenu Ingeborg Bachmannové.

Z toho, co zde bylo řečeno, by mohl vzniknout mylný dojem, že současná ukrajinská literatura je reprezentována převážně západoukrajinskými autory. Pravdou je, že dlouhou dobu skutečně západní Ukrajina literárně dominovala, ke slovu se však již nějakou dobu velmi razantně dostávají i jiné regiony Ukrajiny. Vzpomeňme například **Olese Uljanenka** (* 1962, Poltavsko – † 2010, Kyjev), jehož život by sám vydal na několik románů. Z jeho nesmírně bohaté románové tvorby (dvacet titulů) byla pro český překlad zvolena novela **Tady na jihu**, odehrávající se v jihoukrajinském městě Mykolajiv na sklonku 70. let 20. století. Ožívá zde drsný svět marginálů a beznadějných ztracenců, kteří živoří a přežívají v bezvýhodném světě, kde naděje probleskuje spíše jako chvilkový omyl.

Jiný typ tápajících a dezorientovaných postav nám představuje **Serhij Žadan** (* 1974, Luhansk), který debutoval již v novém tisíciletí a v současné době je jedním z nejpůvodnějších a neúspěšnějších ukrajinských autorů. Letos byl Polskou akademií věd navržen na Nobelovu cenu za literaturu. V češtině je zastoupen raným povídkovým souborem **Big Mac** a dvěma básnickými sbírkami **Dějiny kultury začátku století** a **Ze života Marie**. Žadan žije dlouhodobě v Charkově a ve zmíněné sbírce povídek ožívuje nejen východní Ukrajinu (Donbas, odkud pochází), období rozpadu Sovětského svazu, ale skrze různorodé cesty svých hrdinů tematizuje i „setkání“ se Západem, osahávání tohoto nového, zdánlivě svobodného prostoru. Jeho postavy představují paletu svérázných bezprizorních existencí, neukotvených outsiderů, neustále kamsi putujících, proplouvajících životem a vstřebávajících úlomky okolního života často v místech, která jsou spíše jen přestupní stanicí k další cestě. I ve své poezii Žadan shromažďuje úlomky života, zaznamenává, zdůrazňuje onen neustálý pohyb, proměnlivost, aby vzápětí vše setřel jako obraz v písku a nechal plynout další a další obrazy a situace s jemu vlastním smyslem pro detail a nečekané asociace. Přes zdánlivou roztržitost však vyvstává určitý celistvý dojem z epochy nově nabyté svobody i reminiscencí z doby rozpadu Sovětského svazu.

Ukrajinský Doneck je hlavním dějištěm románu **Vladimira Rafejenka** (* 1969, Doneck) **Dlouhé časy**, přestože v textu není nikde přímo zmíněn. Figuruje zde pouze jako město Z – prostor, který je spíše metaforou určitého „bezčasí“, „meziúzemí“, „meziexistence“, „mimoidentity“. Román je autoterapeutickou knihou, která líčí život v okupovaném ukrajinském městě, a to ve dvou liniích. První z nich je tvořena realistickými povídkami zobrazujícími každodenní bezcitnou realitu skrze mrazivě konkrétní osudy jednotlivých obyvatel. Druhá z nich je tvořena fantasmagorickým, groteskním, surrealistickým vyprávěním, které však dokáže absurditu doby zachytit snad ještě „realističtější“ než skutečný realismus. Na rozhraní těchto dvou linií se objevuje ono důležité silové pole románu: mystérium zrození nové Ukrajiny, kde „smrt je vnímána jako šance se znovu narodit“.

V souvislosti s válkou na východě Ukrajiny je třeba zmínit i dalšího ruskojazyčného autora **Maxima Butčenka** (* 1977, Luhanská oblast), jehož v Čechách vyšly dvě knihy – **Kurkul** a **Umělec války**. V první z nich se autor vrací k hladomoru let 1932–1933, v němž však spatřuje kořeny války na Donbase, druhá je již vyprávěním čistě současným, které přináší příběh dvou bratrů, kteří zastávají diametrálně odlišné pozice ohledně války na východě Ukrajiny.

Z výše uvedeného by mohl vzniknout mylný dojem, že v současné ukrajinské literatuře je dominantní spíše próza. Ovšem není tomu tak. I poezie zažívá nebyvalý rozkvět, není však natolik hojně zastoupena v překladech. Přesto – z autorů starší generace zmiňme původně ruskojazyčného básníka a psychologa **Borise Chersonského** (* 1950, Černivci) a jeho román ve verších **Rodinný archiv**, líčící osud autorovy židovsko-slovanské rodiny na pozadí dějinných kataklyzmat 20. století. Z mladší generace bychom neměli opomenout sbírku **Váno Kruegera** (* 1986) **Poslední Leninův polibek**, v níž básník svou provokativně-úsměšnou „nekromunistickou“ tvorbou probouzí k životu zdánlivě mrtvou komunistickou mytologii v jejích absurdně-patologických podobách. **Jurij Zavadskij** (* 1981, Ternopil) ve své sbírce **Svobodný člověk se nenarodil** pro změnu zneklidňujícím způsobem zkoumá každodenní existenciální zápasy člověka, jenž neustále prověřuje hranice své svobody.

Nelze opominout ani dětskou literaturu, která dlouhou dobu ve svobodné Ukrajině živořila. Ovšem s o to větším elánem se dovedla etablovat i na mezinárodním knižním trhu v posledních deseti letech. V českých překladech najdeme mezinárodně oceňované a hojně překládané obrázkové knihy o tukoních (celkově vyšly v češtině čtyři), určené pro nejmenší čtenáře. Jejich autorkou je výtvarnice **Oksana Bula** (* 1989) a knížky nesou názvy jako **Zubr si hledá hnědo** nebo **Jak tukoni zachránili strom**. O. Bula je ale našim čtenářům známá i jako ilustrátorka knih pro větší děti, jejichž autorkou je spisovatelka, básnířka a překladatelka **Kateryna Michalicyna** (* 1982). Dětem v knihách **Kdo roste v parku** a **Kdo roste v lese** představuje zábavnou i poučnou formou svět stromů a rostlin. Dalšími zajímavými obrázkovými projekty jsou knihy autorů **Romany Romanyšyn** (* 1984) a **Andrije Lesiva** (* 1984). Jedná se o dětskou „naučnou“ literaturu rozvíjející zrak a sluch: **Tak to vidím a Nahlas, potichu, šeptem**. Prozatím poslední dětská kniha pro předškoláky a malé školáky v češtině, nazvaná **Neobyčejná povolání**, vyšla v loňském roce. Autorka **Alla Hutničenko** a výtvarnice **Julija Kolomojec** v ní dětem ukazují nejrůznější možná povolání či profese.

Nejen do dětské literatury pak patří kniha tradičních ukrajinských pohádek a pověstí **Pomsta Oleksy Dovbuše**. Texty reprezentují jak známé ukrajinské pohádky, tak některé mýty a pověsti, např. o zbojnicích, kozácích či zlatých vratech.

České knižní překlady původní ukrajinské literární tvorby doplňují dvě knihy autorů z ukrajinské diaspory na Slovensku. Roku 2016 vyšel výběr z básní **Milana Bobáka** (* 1944) **Pozvání do podzimu**. Prózu pak představuje povídková sbírka **Asfaltový hoch Ivana Jackanina** (* 1965), ukrajinského spisovatele, překladatele a publicisty z Prešova. Oba autoři jsou přední spisovatelé ukrajinské menšiny na Slovensku, která má dlouholetou literární tradici a kontakty s českými kolegy.

Je dobrým zvykem představit danou literaturu i ve zhuštěnější formě, což umožňují povídkové soubory, které často fungují jako úvod do dané

literatury, a to jak pro čtenáře, tak pro nakladatele. Současnou ukrajinskou literaturu takto v češtině předkládají hned dvě reprezentativní sbírky krátkých próz. První vyšla roku 2008 pod názvem **Expres Ukrajina**. Představilo se v ní třicet ukrajinských autorů, včetně již výše zmíně-

ných. Druhá sbírka následovala o čtyři roky později a nesla název **Ukrajina, davaj, Ukrajina!**. Vyšlo zde téměř čtyřicet textů ukrajinských autorů, včetně několika spisovatelů z diaspory.

TEREZA CHLAŇOVÁ

| tereza.chlanova@ff.cuni.cz

RITA LYONS KINDLEROVÁ

| Rita.LyonsKindlerova@nkp.cz

Obálky knih: foto R. Lyons Kindlerová

Pozn.:

Na https://www.iliteratura.cz/content/doslov/seznam_ukr-lit-cze_2022.pdf najdete přehled všech knižních překladů z ukrajinštiny do češtiny a knih týkajících se Ukrajiny.

Na <https://ukrajiniste.cz/2022/03/seznam-prekladu-ukrajinske-literatury-do-cestiny-od-roku-1989-casopiseskych-i-kniznich/> je pak také seznam mnoha překladů, které vyšly časopisecky.

Z knihovny knihovnické literatury

Zajímavé knižní novinky

Zajímavé zahraniční i české knižní novinky dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR, v databázi knihovnické literatury (https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=kkl).

MURRAY-RUST, Catherine.
Library Next: seven action steps for reinvention. Chicago: ALA Editions, 2021. 110 s.
ISBN 978-0-8389-4839-2

Za svou více než čtyřicetiletou kariéru na Georgijském technickém institutu, odkud odcházela na pozici děkanky pro knihovny, vidí autorka knihy hlavní výzvu naší profese jednoduše: jak obrátit knihovnu směrem ven, aby změnila životy jednotlivců i komunity. Vybízí čtenáře, aby se podívali do očí nejspíše budoucnosti knihoven. Sdílí příběhy ze svých transformačních let na Technickém institutu v Georgii, které zahrnují inspiraci i praktické rady, jak se postavit za hodnoty a zároveň změnit způsob, jakým podle nich jednáme. Kniha nás provádí sedmi akčními kroky, které vedou

ke změně. Nabízí následující poznatky a aktivity, které mohou být přizpůsobeny pracovnímu stylu a organizační kultuře:

- tři druhy informací, které je potřeba znát pro měření dopadu;
- využití nových oblastí, mimo roztržštěné knihovní struktury, k dokončení práce;
- limity při snaze zvládnout velkou změnu v kultuře organizace;
- zakotvení v komunitě za účelem rozvoje vizí a strategií ke zlepšování;
- nutnost sebevzdělávání;
- jak nepříjemný úkol nakonec může pomoci při vytvoření úspěšného prvku knihovny;
- nutnost odvahy pro dosažení opravdové změny;
- inspirace komerčním sektorem při zapojení a zvyšování kreativity zaměstnanců.

HAUKE, Petra, Karen LATIMER a Robert NIESS, ed. New libraries in old buildings: creative reuse. Berlin: De Gruyter Saur, [2021]. IFLA publications.
ISBN 978-3-11-067951-9

Kniha se zaměřuje na komplikace a možnosti při přeměně starých, zchátralých nebo opuštěných budov na knihovny a zkoumá proměny budov, které měly původně jiný účel. Publikace ukazuje nejzajímavější příklady veřejných a vysokoškolských knihoven z celého světa – Evropy, Ameriky i Asie. Ukazuje příklady knihoven v historických budovách, v městském nebo venkovském prostředí se zaměřením na udržitelnost v oblasti architektury a interiérového designu. Udržitelnost a povědomí o životním prostředí jsou celosvětově klíčové problémy a knihovny se zavázaly hrát svou roli při ochraně planety. Implementace udržitelných strategií je nyní v mnoha knihovnách dobře zavedená, ale nová kniha vydaná jménem Sekce životního prostředí, udržitelnosti a knihoven IFLA (ENSULIB) spolu se Sekcí pro budovy a vybavení knihoven IFLA (LBES) posouvá koncept ještě o krok dále. Citlivá přeměna stávajících historických budov na vzrušující, funkční a krásné knihovny je náročná, ale smysluplná.

PAHL, Kate a Jennifer ROWSELL, etc. Living literacies: rethinking literacy research and practice through the everyday. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, [2020].
ISBN 978-0-262-53971-5

Publikace přibližuje gramotnost tak, jak ji prožíváme a zažíváme v každodenním životě napříč různými prostory a populacemi. Nezaměřuje se jen na oficiální a vyučované aktivity, ke kterým můžeme zařadit čtení, psaní, mluvení nebo poslech, ale také na rutinní, tiché činnosti, jako je procházení Instagramu, sledování zpravodajství a poslech hudby. Jedná se o přístup, který přesahuje zažitá rámce gramotnosti jako předmětu studia a přetváří gramotnost v něco, co je neustále v pohybu, je vitální, dynamické a citově intenzivní. Tento přístup naznačuje obrat k aktivismu, slibným metodám a ke kreativitě. Autoři

zkoumají gramotnost prostřednictvím řady aktivních sloves: vidět, narušovat, doufat, vědět, vytvářet a dělat. Případové studie, např. zkoumání fotografie jako způsobu, jak posunout pohled na projekt, v němž dospělí učí mladé lidi rybařit, ukazují tzv. žitou gramotnost v teorii i praxi. U těchto kapitol autoři ukazují gramotnost jinak. Umožňují vidět gramotnost v každodenních činnostech, vepsanou do způsobů vidění a vědění. Gramotnost může zahrnovat širokou škálu praktik – výměnu informací před vchodem do školy nebo vytváření koláže. Na základě své teorie podpořené výzkumem a spoluprací s umělci, fotografy, básníky a tvůrci vyzývají autoři knihy ke vzdělávání v oblasti gramotnosti.

PLEŠTILOVÁ, Anna a Lucie ROHANOVÁ. Na konci byla kniha. [Praha]: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2020. Post Scriptum (UMPRUM).
ISBN 978-80-88308-15-7

Dizertační práce se zabývá v našem prostředí dosud takřka nezpracovaným žánrem autorské knihy. Jeho vymezení vychází ze zahraničních studií s přihlédnutím ke specifickým tuzemské tvorby. Příklady jsou vybrány s důrazem na pestrost a hloubku žánru, přičemž nejvýraznější osobnosti a díla autorka nachází v 60.–80. letech minulého století. Úvodní a obecná část práce se týká otázek spojených s vymezením média autorské knihy. Je zde též zařazena přednáška Lucie Rohanové „Autorská kniha jako kniha“. Náplní hlavní části je klasifikace typů autorské knihy. Tato klasifikace vychází z děl, která vznikla v našem prostředí. Je tedy podřízena jeho specifickým, odlišnostem a limitům. Má paralely v rozvržení typů autorské knihy v díle americké teoretičky Johanny Druckerové *The Century of Artists' Books*. Jednotliví autoři jsou zmiňováni i na více místech, základní údaje o klíčových osobnostech zkoumaného období jsou proto umístěny do samostatné závěrečné části. V té nalézáme také oddíl věnovaný kulturně-historickým předpokladům. Zvolené historické příklady mají dokreslit kontext zrodu autorské knihy, nelze je však považovat za jediný východiska.

VLADANA PILLEROVÁ
| vladana.pillerova@nkp.cz

Knihovna v roce 2021. Vyšebrodský zpravodaj [online]. 2022, (2), 16 [cit. 2022-05-06].

Stručný popis činnosti Městské knihovny ve Vyšším Brodě (<https://www.knihovnavyssibrod.cz/>) v roce 2021: výpůjční doba, fond knihovny, služby čtenářům včetně služeb nových (např. výdejové okénko, donášková služba pro imobilní čtenáře, bibliobox), dále bezkontaktní akce pro veřejnost v době covidové. Knihovna loni žádala mj. o grant na nové webové stránky, které byly zveřejněny v lednu 2022, na knihovnický katalog Tritius a grant na podporu práce s dětmi a mládeží. Tématem činnosti byl trvale udržitelný rozvoj. Městská knihovna je součástí Odboru kultury a cestovního ruchu, proto se také spolupodílí na organizování kulturních akcí města.

HEJDUK, Adam. Knihovna budoucnosti. Mladá fronta Dnes [online]. 2022, (30), 14 [cit. 2022-05-06]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Městská knihovna v Praze zprovoznila samoobslužnou pobočku v Obchodním centru Černý Most, tzv. knihovní Kiosek (pozn. red.: viz příspěvek na s. 218–219 tohoto čísla). Pobočka funguje samoobslužně, v případě komplikací je k dispozici online podpora. Druhá část článku popisuje, které stavby knihoven v Praze byly pro knihovny původně určeny (Městská knihovna v Praze na Mariánském náměstí, knihovna na Vinohradech v Korunní ulici, Dům čtení v Ruské ulici, Národní technická knihovna v Dejvicích). Všechny ostatní se dostaly do budov, které byly určeny k jiným účelům (samoobsluha, mateřské školky apod.). Článek předkládá vize pobočky Městské knihovny na Petřínách: kdy bude otevřena, jaké budou náklady, komu a čemu bude sloužit apod.

VÁLKOVÁ, Lada. Rozhodnuto. V Lípě postaví knihovnu za 200 milionů. Mladá fronta Dnes [online]. 2022, (41), 12 [cit. 2022-05-06]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

V únoru zastupitelé města Česká Lípa rozhodli o stavbě nové budovy městské knihovny (<http://www.knihovna-cl.cz/Aktuality/233.html>). Zpracovány byly tři návrhy. Současná ústřední budova je ve špatném stavu, nemá ani bezbariérový

přístup. Její dvě velké pobočky prošly rekonstrukcí. Nová knihovna má být vybudována v proluce mezi Tržní ulicí a Jeřábkovým náměstím.

MUSÁLKOVÁ, Zuzana a Lenka HLOUŠKOVÁ. Jak vychovat ČTENÁŘE. Styl pro ženy [online]. 2022, (11), 2 [cit. 2022-05-06]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <http://pravo.novinky.cz/>.

Autorky předkládají pozitiva, která děti i rodiče při čtení získají. Rodiče, kteří dětem čtou, s nimi mají lepší vztah a prohlubují si vzájemnou komunikaci. Děti se učí naslouchat a porozumět příběhu, přirozeně trénují svoji pozornost a schopnost sledovat souvislosti, trénují představitelství a fantazii, učí se empatii, zlepšují a rozšiřují si slovní zásobu, mají nové znalosti. Dále autorky radí rodičům, jak v dětech prohloubit lásku ke čtení prostřednictvím návštěvy knihoven, akcí spojených se čtením (*Noc s Andersemem*), veletrhů knih (Svět knihy, Humbook, Knižní festival Ostrava) nebo návštěvy místa, kde se děj knihy odehrává.

FUKSOVÁ, Jana. Literární jaro bude patřit jen zlínským autorům. Mladá fronta Dnes [online]. 2022, (61), 11 [cit. 2022-05-06]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Příspěvek nás seznamuje s několika body programu festivalu Literární jaro (<https://www.kfbz.cz/literarni-jaro-zlin-2022>), který se každoročně koná ve Zlíně. Organizátorem je Krajská knihovna F. Bartoše ve Zlíně. Letos je věnován zlínským autorům, neboť město slaví 700. výročí první písemné zmínky. Literární jaro má tentokrát podtitul *Na krásné modré Dřevnici* (pozn. red.: stejnojmenný název románu Antonína Bajají).

BARTÁKOVÁ, Lenka. V knihovnické profesi si musíte pěstovat „nos na knihy“. Hornopočernický zpravodaj [online]. 2022, (3), 34 [cit. 2022-05-06].

Rozhovor s Boženou Beňovou, bývalou ředitelkou Místní veřejné knihovny v Horních Počernicích, o její kariéře, zálibách a hlavně o její činnosti v této instituci, kde strávila 30 let. Dále o službách knihovny, jejím fondu, stěhování a rekonstrukci.

Městská knihovna v německém Reutlingenu (MK) spustila pro své uživatele projekt *Objevte svět hudby s harfami*. Získala finance na nákup 17 harf, organizuje hudební workshopy a sdružuje hudební skupiny. Nově vznikající hudební skupiny tvoří hudbu společně a vzájemně se propojují. Knihovna je již dlouho součástí pracovní skupiny „Rozmanitost“ a prostřednictvím svých vzdělávacích aktivit pozitivně spojuje lidi díky sdílenému hudebnímu zážitku. Harfy jsou, stejně jako další hudební nástroje a hudebniny součástí Hudební knihovny MK a jednotlivci nebo skupiny si je mohou kdykoliv zapůjčit. Hudební knihovna obsahuje více než 200 skladeb pro harfu v žánru: folk, dětské a vánoční koledy, irská a křesťanská hudba, spirituály, hity, zcela nově složené skladby pro harfu. Knihovna našla učitele hudby, tanečního terapeuta a dokonce muzikoterapeuta, kteří využívají harfy ve své výukové činnosti. První hudební skupiny se začaly formovat již v roce 2021 a pravidelně se scházejí v knihovně ke svým zkouškám. Byla vytvořena speciální nabídka výuky pro pokročilé hráče i pro začátečníky. Knihovna se snaží tyto hudebníky propojovat a spolupracuje s řadou externistů a také s mnoha organizacemi dobrovolníků. Dobrovolníci jsou proškoleni v rámci Dobrovolnické akademie Reutlingen, kterou zřizuje město. Knihovna připravila pro své uživatele také krásnou výstavu s názvem *Hudba pro každého* – zrodil se nástroj. (*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 73, Nr. 12, 2021, s. 658–659*)

počátku jejich studia. V Michiganu jsou školní knihovníci certifikovaní učitelé, kteří získali magisterský titul v oboru knihovnictví nebo knihovni a informační věda. Spolu s třídními pedagogy poskytují výuku informační gramotnosti. Působí jako informační specialisté, kurátoři materiálů pro studenty a zaměstnance školy, spravují knihovní fond a zkoumají osvědčené instruktážní postupy, se kterými se mohou podělit se zaměstnanci školy. Jsou to správci programů, vyvíjejí a realizují program školní knihovny a zároveň působí jako zastánci gramotnosti a informační výuky ve školní komunitě. Mediální specialisté školních knihoven umožňují studentům využívat ověřené online zdroje. Dovednosti v oblasti informační gramotnosti pomáhají studentům interpretovat data, hledat původ zdrojů a určovat platnost informace v online prostoru. (*IFLA Journal – Volume 48, Number 1, March 2022, s. 41–49*)

Během pandemické situace čelili mediální specialisté z Michiganské školní knihovny spolu s celou vzdělávací komunitou bezprecedentním výzvam a díky přesunu výuky do online prostředí se posunuly i role školních knihoven. Školy v jihovýchodním Michiganu předpověděly, jak se budou vzdělávací postupy vyvíjet dále v souvislosti s pandemií covid-19. Zjistily, že společné vyučování v oblasti informační gramotnosti je zvláště cenné při přechodu na distanční výuku – zvýšená závislost na této praxi během pandemie povede k většímu závadění online výuky do školní praxe i v budoucnu. Mediální specialisté školní knihovny se starají o rozvoj referenčních dovedností studentů od

Braková literatura neustále zahlcuje i slovenský knižní trh. Její úspěšnost spočívá především v tematickém zaměření na základní potřeby potenciálních čtenářů – nabízí krásné ilustrace, poutavý děj a idylku. Ani dětský čtenář se jí nevyhne, důležitá je proto přítomnost mentora, který by pomáhal formovat vkus, rozvíjel literární a mnohé další kompetence, podporoval emocionální vývoj dětí. K tomu vedou především texty a v nich vystupující postavy, se kterými se dětský čtenář dokáže ztotožnit, vcítit se do jejich situace, prožít s nimi příběh. Velmi vhodné jsou texty, které přiměřeným způsobem zpracovávají těžká témata (smrt v rodině, choroba, rozchod, společenské problémy, uprchlíci, válka atd.). Důležitá je věková přiměřenost textů, aby čtenář s pomocí dospělého mentora pochopil, co postavy prožívají. Je žádoucí poukázat i na hybridní formu uměleckého díla, např. komiks. Zde se děti setkávají s tzv. vizuálním textem, verbální je minimální nebo zcela chybí, čtenář si ho může zpřítomnit sám prostřednictvím obrazu. K obrazovým knihám se přistupuje jako k jednoduché formě literatury pro nejmenší, ale v mnoha případech jde o tituly i pro dospělé čtenáře, kde se jejich umělecká kvalita projevuje i ve vícevrstevnatosti a širokém spektru adresátů. (*Knižnica – ročník 22, číslo 4, 2021, s. 28–31*)

Braková literatura neustále zahlcuje i slovenský knižní trh. Její úspěšnost spočívá především v tematickém zaměření na základní potřeby potenciálních čtenářů – nabízí krásné ilustrace, poutavý děj a idylku. Ani dětský čtenář se jí nevyhne, důležitá je proto přítomnost mentora, který by pomáhal formovat vkus, rozvíjel literární a mnohé další kompetence, podporoval emocionální vývoj dětí. K tomu vedou především texty a v nich vystupující postavy, se kterými se dětský čtenář dokáže ztotožnit, vcítit se do jejich situace, prožít s nimi příběh. Velmi vhodné jsou texty, které přiměřeným způsobem zpracovávají těžká témata (smrt v rodině, choroba, rozchod, společenské problémy, uprchlíci, válka atd.). Důležitá je věková přiměřenost textů, aby čtenář s pomocí dospělého mentora pochopil, co postavy prožívají. Je žádoucí poukázat i na hybridní formu uměleckého díla, např. komiks. Zde se děti setkávají s tzv. vizuálním textem, verbální je minimální nebo zcela chybí, čtenář si ho může zpřítomnit sám prostřednictvím obrazu. K obrazovým knihám se přistupuje jako k jednoduché formě literatury pro nejmenší, ale v mnoha případech jde o tituly i pro dospělé čtenáře, kde se jejich umělecká kvalita projevuje i ve vícevrstevnatosti a širokém spektru adresátů. (*Knižnica – ročník 22, číslo 4, 2021, s. 28–31*)

Před 130 lety, **1. 7. 1892**, se narodil americký autor detektivek „drsné školy“ **James M. Cain** († 1977), autor zfilmovaných románů *Pošták vždycky zvoní dvakrát*, *Mildred Pierceová* nebo *Pojistka smrti*.

Před 70 lety, **1. 7. 1952**, zemřel český básník, prozaik a dramatik **Fráňa Šrámek** (* 1877), autor básnických sbírek *Života bído, přec tě mám rád*, *Modrý a rudý*, *Splav* či *Rány, růže*, románů *Stříbrný vítr* či *Tělo* a divadelních her *Červen, Léto, Měsíc nad řekou* či *Plačící satyr*; *Stříbrný vítr* a *Měsíc nad řekou* známe také z krásných filmových adaptací režiséra Václava Kršky.

Před 85 lety, **3. 7. 1937**, se narodil světoznámý britský dramatik a scenárista českého původu **Tom Stoppard** (rodným jménem Tomáš Straussler), dobře známý svým zájmem o rodnou vlast a podporou českých disidentů v 70. a 80. letech, o nichž mj. pojednává i jeho hra *Rock'n'Roll*. Z dalších her: *Rosenkrantz a Guildenstern jsou mrtvi*, *Skokani*, *Travestie*, *To pravé*, *Arkádie*, *Dvojí agent*, *Pobřeží Utopie*, *Vynález lásky*, *Leopoldstadt*. Získal Oscara za scénář k filmu *Zamilovaný Shakespeare*.

Před 115 lety, **6. 7. 1907**, se narodil **Jaroslav Foglar** († 1999), oblíbený autor próz pro mládež *Hoši od Bobří řeky*, *Záhada hlavolamu* či *Stínadla se bouří* a spoluautor komiksu *Rychlé šípy*. Před 70 lety, **6. 7. 1952**, se narodila britská spisovatelka **Hilary Mantelová**, dvojnásobná nositelka Man Booker Prize za historické romány *Wolf Hall* a *Předved'te mrtvé*, které tvoří tzv. tudorovskou trilogii s románem *Zrcadlo a světlo*; česky dále vyšel román *Za temnotou* a povídky *Zavraždění Margaret Thatcherové*.

Před 60 lety, **6. 7. 1962**, zemřel americký prozaik **William Faulkner** (* 1897), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1949), autor náročných románů z jižanského prostředí *Hluk a vřava*, *Srpnové světlo*, *Když jsem umírala*, *Divoké palmy*, *Komáři*, *Prapory v prachu*, *Absolone, Absolone!*, *Neodpočivej v pokoji*, *Nepřemožení*, *Svatyně*, *Báj*, *Pobertové*, trilogie *Vesnice*, *Město* a *Panské sídlo* a dalších.

Před 200 lety, **8. 7. 1822**, zemřel anglický romantický básník a dramatik **Percy Bysshe**

Shelley (* 1792), jeden z největších básníků anglického jazyka; je autorem mnoha lyrických básní i dlouhých vizionářských básní, jako je např. *Odpoutaný Prométheus*; napsal též drama *Cenci*.

Před 130 lety, **12. 7. 1892**, se narodil polský spisovatel **Bruno Schulz** († 1942), zavražděný nacisty, autor povídek z židovského prostředí *Skořicové krámy* a *Sanatorium na věčnosti*.

Před 130 lety, **15. 7. 1892**, se narodil **Walter Benjamin** († 1940), německý literární kritik, filozof a překladatel židovského původu; česky vyšly z jeho tvorby výběry *Dílo a jeho zdroj*, *Agésilas Santander*, *Literárně-vědné studie*, *Teoretické pasáže* a *Psaní vzpomínání*.

Před 205 lety, **18. 7. 1817**, zemřela dodnes populární anglická spisovatelka **Jane Austenová** (* 1775), autorka románů *Rozum a cit*, *Pýcha a předsudek*, *Emma*, *Opatství Northanger*, *Mansfieldské panství* a *Anna Elliotová*.

Před 40 lety, **18. 7. 1982**, zemřel **Roman Jakobson** (* 1896), ruský lingvista, představitel strukturalismu a jeden z nejvýraznějších představitelů lingvistiky 20. století. Před druhou světovou válkou žil v Československu a podílel se na založení Pražského lingvistického kroužku. Po válce přednášel v USA. Česky vyšly např. jeho knihy *Dialogy*, *Cyrlometodějské studie*, *Poetická funkce* a *Formalistická škola a dnešní literární věda ruská*. Před 20 lety, **23. 7. 2002**, zemřel americký spisovatel a rabín **Chaim Potok** (* 1929), autor románů *Vyvolení*, *Slib*, *Jmenuji se Ašer Lev*, *Dar Ašera Leva*, *Na počátku*, *Já hlína jsem*, *Brány listopadu*, *Kniha světél* a dalších.

Před 220 lety, **24. 7. 1802**, se narodil francouzský spisovatel **Alexandre Dumas** († 1870), autor *Tří mušketýrů*, *Hraběte Monte Crista*, *Královny Margot* a mnoha dalších historicko-dobrodružných románů.

Před 165 lety, **24. 7. 1857**, se narodil dánský spisovatel **Henrik Pontoppidan** († 1943), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1917), autor románu *Šťastný Per*.

Před 95 lety, **28. 7. 1927**, se narodil americký básník **John Ashbery** († 2017), z jehož díla vyšel česky výbor *Autoportrét ve vypouklém zrcadle* (za stejnojmennou sbírku dostal autor Pulitzerovu i Národní knižní cenu).

Portréty archiv autora

Nový depozitář SVK v Ústí nad Labem s. 228–229
↑ Hlavní vchod do depozitáře

↑ Depozitář SVKUL – exteriér

Depozitář SVKUL – exteriér →

↑ Interiér depozitáře určený pro veřejnost →

← Prostory s volným výběrem časopisů

Ceiba®

Knihovní vozíky
Biblioschránky
Vybavení pro
dětskou knihovnu

Knihovní nábytek
Stoly a židle
Výpůjční pulty
Regálové systémy

Vybavení
pro vaši
knihovnu

Materiály pro péči a ochranu knih
Opravné pásky Neschen Filmoplast
Ochranné fólie na knihy Filmolux
Stojánky a pomůcky pro prezentaci
Produkty pro signaturní označení

Materiály pro
knihařské dílny
Technologie
pro čištění
a dezinfekci knih

STELLA

Knihovní regály

www.ceiba.cz

Ceiba s.r.o.
Jana Opletala 1265
Brandýs nad Labem-St.Boleslav
Tel.: 777345002